

16084

Universul

Anul XLV Nr. 9

24 Februarie 1929

5 Lei

literar

DINICU GOLESCU

C t i t o r i i

DINICU GOLESCU

de CONT. PĂCLB

Căutând prin cărțile vechi, sufletul vechiu românesc pentru a putea deschide o ușă care să scoată din hărmălaia discuțiilor curente, pentru a gândi limpede întrucât aceste discuții au în osatura lor ceva din spiritul neaoș românesc, ori din realitățile pământului peste care se agită, și se imprimă dintr-o dată cărțile blândului, drept cerdinciosului boer Dinicu Golescu, singurul român care s'a bucurat de litera evanghelică (pe care el a buchisit-o desigur în litere chirilice) când spune că: De nu veți naște din nou, nu veți câștiga împărăția Cerurilor".

Sub acest aspect se prezintă sufletul lui Dinicu Golescu din tot ce a scris el, dar mai ales din acea „Insemnare a călătoriei mele făcută în anii 1824, 1825, 1826".

Atitudinea lui în fața minunățiilor civilizației și culturii europene și am pus întâi „civilizație" pentru că (cum era și natural față de naivitatea boerului valah) aceasta atrage mai mult pe Dinicu Golescu, este atitudinea unui copil în prima lui călătorie cu trenul. Dacă ei nu s'ar fi desbrăcat de orientalismul conservator și retrograd, dacă nu și-ar fi simțit în sânge și în mintea lui liniile clare latine nu ar fi însemnat niciodată ceace înseamnă astăzi pentru cultura românească. Sufletul lui este didactic. Prinde elementele generale, bune pentru instrucție, numai, poate și din lipsa de timp, dar mai ales pentru faptul că mintea lui este lipsită de acel aprioric intelectualist, alimentat totdeauna de lecturi bogate și prețioase, care duce la analize scrupuloase ce stânjenesc patosul creației. Și epoca lui Dinicu Golescu avea nevoie de patos. Spiritul acestuia anticipează caracteristic „pașoptismul". Nu „pașoptismul" liberal, politic-romantic (scrisul lui Dinicu Golescu păstra seninătatea celui mai autentic clasicism românesc) dar acel al eroismului, cultural, când programul depășia puterile și dragostea, pricererea. Dealtfel Eliade s'a format în sânul societății literare fondată la Brașov, pe vremurile nesigure ale Eteriei ca secretar al ei, și în care Dinicu Golescu are partea cea mai însemnată.

Dar sufletul lui Dinicu Golescu, ar interesa pe cei ce caută astăzi principii pentru fundarea unui regionalism de seră, prin aceia că în el se văd clar și bine reprezentate caracteristicile tipului

muntean. Cu o intuiție limpede, vioaie, a realității imediate, cu simț politic ascuțit, acest tip s'a remarcat ca organizator, îndrumător sistematic și ca șef politic. Trăind mai mult pentru societate și prin societate, neinteresându-l decât materialul pur omenesc (cazul Caragiale) ori de ceace acest material poate da în grupare (cazul Brătianu, cu care Dinicu se găsește rudă după unele documente). Neasimilând nimic, din

А Б В М Н П Р С

Д Р Ъ Д Ъ Т О Р І Ї М Ъ Д В

КОНСТАНДИН РАДОВИЧИ

Д И Н И Г О Л Е Ш И

Ф Ъ К С Т Ъ

А В Н З Д 1824. 1825. 1826.

Reise-Beschreibung von Konst. Golesti.

Д Я Б З Д Я

А Врхска Тупографіа а Оунверсітаті Оунгар

1 8 2 6

Coperta „Insemnărilor de călătorie"
din 1826

ceace nu privește un scop precis util (nu se exclude și dulce) el nu e îngreuiat de inutilități spirituale pentru care tipul moldovean în opoziție cu aceasta are o vădită slăbiciune, dar care mai totdeauna împiedică mișcarea vioaie, care dacă totus ia naștere, e mai mult energie contemplativă, statică.

Tipul muntean e de o energie dinamică, pe când cel moldovean e de o energie contemplativă.

Acesta din urmă reușește mai bine, în atitudinea poetică „de artă pentru artă" aristocratică, solitare și conservatoare.

Pasiunea ineditului, a agitației și a faptei îl stăpânește însă pe cel dintâi.

Dinicu Golescu îl ilustrează perfect. Bineînțeles că viața lui se poate împărți în două și numai cea de-a doua intră mai precis în cadrul celor scrise până aici.

Prima este influențată de acel clasicism dăscălesc cu linia orientală, leneșă, filosofiei morale grecești la modă în tunci și în acest timp trebuie să fie el în lucru traducerea „Elemente de filosofie morală" ale lui M. Vamva și deci în acest timp Dinicu Golescu pilduește și învață în spiritul moaselor școale din privdor de biserică. Construcția nu începuse.

A doua parte a vieții lui sufletului deschide însă cu revelația apusului treierat de el în cele trei călătorii pe care le-a făcut ca să-și ducă copiii la înțelegere și care proces de revelație treierat intens în paginile „Insemnărilor de călătorie".

Prefața acestor „insemnări" este istoric al svăcnirilor românești cămărașina cărții și un program de cultură în viitor, dar și o spovedanie om necăjit de lipsurile lui.

Întâi Dinicu Golescu se gândea țării lui ca la o gospodărie rău administrată. Bunurile pe care le-a văzut la străini le-ar vrea și la el acasă. Nu e aci grăba de adaptare, care a provocat căderea lui Caragiale, ci spirit clasic și conservator. Dinicu Golescu vrea totul pe îndelete, ca un gospodar vechi.

Se mai miră el cum în Apus se scriu cărți despre noi, „iar de vreun țărân din țara noastră" și din țările acestea și din țările acestea".

Desigur Golescu se gândea că o bună-voință ar fi avut un străin informa lumea din afară despre țara noastră n'ar fi scăpat de anumite vicii de lașitate și de obiceiuri în avari cazuri.

Torturat a fost Dinicu Golescu de răcia limbii românești din vremea lui (și chiar vremea noastră nu e mai bună) pentru a putea cuprinde și înțelega rile înalte ale străinătății, dar murturat de lipsa elementelor de cultură și de învățare: școala și biblioteca din țară încă până astăzi se vaită neamul.

În fața Bibliotecilor din Munchenă stă mut de admirație și cu jale se uită de la țara lui lipsită de ele.

Școala a fost gândul cel mare al lui Dinicu Golescu cât și al generației următoare. Și dacă „Insemnările de călătorie" sunt cea mai autentică creație

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

pentru scrisul românesc, școala i-a fost zădărnice, care a provocat ca această scriere să iasă din mâinile lui.

Și pe gând de insuficiență, adevărat eretic, îl străbate la compunerea acestei cărți:

„Infrânat de cunoștința micșorimii mele în științe și ascultării întru învățări nu aș fi îndrăsnit nici odată să fac condeiul. Dar cum puteam, ochi având să nu văz; văzând să nu iau amănunțit, luând aminte să nu aseamăn; asemănând să nu judec binele și să nu potesc a-l face arătat compatrioților mei?”

Această graduație, în stil de cazanie, se începe însă și cu: „scriți, băeți, dar, numai, scriți al lui Eliade. Considerațiile critice prea scrupuloase și anticipative sunt lăsate la o parte, uitate, ca să nu stăjenescă.

În fața minunățiilor apusene Dinicu Goleșcu în acea atitudine dinamică de care amăntea și notează, învață, amândouă îl cucerește.

Nici-o descriere scoasă din afară; iată de pildă: „Schenbrun (Fântâna cea frumoasă) A acestii grădini frumusețea peste puțină este de a putea cineva să facă descriere. Atât numai putem zice că un om care întâiaș dată va intra după puterea sau multimea simțirii sufletului, negreșit din trei trebuie să i se întâmple, adică: sau întristat fiind, și înfrânat înfrînșă poate să se bucure; sau vesel fiind, când au intrat poate să se întristeze, sau deși nu va fi fost stăpânit nici de întristare nici de bucurie, una dintre amândouă trebuie să îl cuprindă: scăpare de-a avea, este peste puțină”.

Notație în spirit clasic care totdeauna este atras de atitudinea umană în fața fenomenelor exterioare, de sbuciumul vesnic dualist, democrat pentru că e lipsit de transcendentalism, dar impresionant.

Observația lui Dinicu Goleșcu nu e colorată tocmai din motivele de mai sus, lăsată de poezie dar constructivă și exactă.

El nota simplu pentru că nu avea intenția să încante ci să instruiască.

Și aducând vorba și de alte memoriale de călătorii (puține la noi cu toate că românii călătoresc mult), cum acelea ale d-lui Iorga în Spania și Portugalia, ca dare în paginile acestei gazete am luat, cănd le-am recenzat, „Insemnările lui Goleșcu, observăm aceiaș linie schematică la cel dintâi și la cel din urmă, dar deosebire de optică și redare.

D-l Iorga vede aprins, răscolește cu pedimă etnicul, face legături îndrăsnite în tot lungul istoriei, cochetează cu poezia și totul e o rapsodie care trezește curiozități sufletești lungi.

Dinicu Goleșcu vede simplu, uimit dar nu uluit (luciditatea munteană n-a-l pă-

Constantin Goleșcu sau Dinicu cum s'a obișnuit să fie numit, care și-a mai zis și Radovici după moda rusească intrată odată cu ocupația rusească în Principate, tatăl său fiind Banul Radu Goleșcu, s'a născut în Golești la 7 Februarie 1777. Frate cu Iordache Goleșcu cel care face uriașă încercare, peste puterile lui, de a întocmi un dicționar al limbii române dar care isbutește să dea înaintea lui Eliade o reușită gramatică a acestei limbi, el este contemporan cu Gheorghe Lazăr și trăiește o bună parte și din perioada eroică a unui Eliad și Asaki.

La 1821 se refugiază la Brașov cu alți boeri ca să fie feriți de tulburarea revoluției.

De aici face o călătorie de 3 ani: 1824, 25, 26 în apusul european, de unde vine cu un întreg program cultural.

Cât stă la Brașov ia ființă cu deplin concursul său o „societate literară” din cari fac parte: episcopul Ilarion al Argeșului, Nicolae și Iancu Văcărescu, Gr. Băleanu, C. Câmpineanu și alții.

Societatea devine cu adevărat militantă după reîntoarcerea în țară a lui Dinicu Goleșcu în 1827 care era sufletul ei, și în tot acest timp intră în ea ca secretar Eliade.

Sedimțele se țineau în casa lui Dinicu Goleșcu așezată pe locul actual al palatului regal.

În sedimțele acestea și-a cetit Iordache Goleșcu gramatica lui, iar Eliade primele traduceri din Lamartine.

În această societate se punea mare preț pe traduceri. Eliade avea în privința aceasta un plan hașdecan: trebuiau transpuse în românește toate operele mari universale. În faimoasa lui Bibliotecă universală n'a putut face nici pe sfert. Planul îl depășia.

Dinicu Goleșcu a întemeiat o școală de fete pe moșia sa Belvedere de lângă București și vestita școală dela Golești pentru băieți unde aduse pe transilvăneanul Aron Florian „Învățătorul limbii latinești” cum se intitulează însuș în prospectul său pentru înființarea și organizarea acestei școli, pe lângă minunata înștiințare a lui Constantin Radovici din Golești sau Dinicu Goleșcu, al cărei titlu îl redăm „Instiințare pentru

răsește) și paginile lui sunt pilde și învățături, explicații pentru cei de-acasă. Am vorbit mai mult de această carte a lui Dinicu Goleșcu, deși în altele pe care le-a scris are mai interesante părți originale, pentru că i-am căutat sufletul boerului muntean, pilduitorul, și în această carte se găsește el întreg.

CONST. PĂCLE.

școala din satul Golești, ce să află în județul Muscelului, cătră părinții cei ce vor voi să învețe copii dumnealor limba românească, nemțească, grecească, latinească și italienească; și mai vartos să învețe cel dintâi temeiul al omului, — pentru care să și tipăresc cărțile cele trebuincioase”.

Goleșcu a înființat primul ziar românesc pe care l-a tipărit la Lipsca, numit „Parna Lipscăi” și fiind cu trecere la administrația rusească din Muntenia, tot el a obținut aprobarea și a făcut să apară cel dintâi ziar românesc cu apariția în țară la 8 Aprilie 1829 anume: „Curierul românesc” sub conducerea lui Eliade.

Scrierile sale sunt 1) „Adunare de folositoare învățături” traducere din grecește în românește, tipărită la Buda în crăiasca tipografie a universității ungare, la 1826. Cartea cuprinde pilde, anecdote de duh și gânduri bune.

Are și o parte originală care constă din notițe interesante făcute în josul paginilor, unde Goleșcu are o limbă care întrece pe aceea a „Insemnărilor”.

2) „Adunare de tractate” tipărită tot în 1826 la Buda, în aceeaș tipografie, cuprinde tractatele între Rusia și Turcia între 1774—1826.

3) „Elementuri de filozofie morală, tipărită în București în anul 1827 la tipografia dela Cișmea, traducere din Neofit Vamava.

4) „Starea de acum din oblatuirea geograficească, arșenească și politicoasă a principatelor Valahiei și a Moldovei, este tipărită la Buda în 1826 și nu e altceva decât o traducere a unui text englezesc despre țările noastre.

p o e z i e

I. U. SORICU

ȘCOLARII

I

*Cu cărțile cuprinse subsuoară,
Cu vorba cumpănită și'nțeleaptă,
Pe-aceiaș cale pasul vi se'ndreaptă,
Școlari cumiști, a neamului comoară.*

*Voi știți că Alma Mater vă așteaptă
Cu-acelaș dor, ca și de'ntăia oară,
Cuvântul ei aprinde și'nfioară
Și noi porniri în suflete deșteaptă.*

*La vraja ei înaltul pisc se pleacă
Inertul bloc de piatră se supune
Și'n haina nemuririi se îmbracă.*

*În lumea ei de farmec și minune
În armonie totul se îmbracă
Și nici odată soarele n'apune.*

II.

*Cu zumzetul de harnice albine,
În ritm ușor al vostru glas răsună
Și ochii voștri-aleargă și adună
Din șiruri lungi îndemnul spre mai bine.*

*Tresar schintei și'n flacări se'mpreună,
Ce fâlfăiesc ușoare, calde, pline,
Iar gândurile voastre pelerine
Disting acum frumosul de minciună.*

*Cu fie-care filă recitată
Al minței voastre soare se mărește
Și'n altfel prinde inima să bată.*

*Căci orizontu'n jurul vostru crește
Și tot ce-a fost în umbră altă-dată
Acuma în lumină strălucește...*

III

*Vă ride'n ochi prisosul de vieată,
Cum ride vesel soarele de Marte,
Și ce nădăjduiri de bine'mparte
A tinereții voastre dimineată.*

*Voi lumea o cunoașteți după carte,
Cărarea v'o'ndreptați după povață
Ispitele ce curse'ntind prin ceață
De sufletele voastre sunt departe.*

*Vă'n muguresc în inimi, candizi, crinii,
Și'n mâna voastră-i arma cea mai tare,
Soldați frumoși ai cinstei și-ai luminei.*

*Vedeți voi viitorul colo'n zare
Cum își adună și'mpletește spinii
Spre triumfala voastră 'ncoronare ?...*

DUNĂREA

(IN METRU ANTIC)

Valuri de vreme s'au scurs pe coame de repezi tală
Vifore crunte-au trecut pe valuri cu alb relief...
Dunăre, iață-mă iar pe țărnul cu nalte zăgazuri
Unde, copil, mă jucam cu scoici și cu melci de sidă

Cât de departe-i de-atunci și totuși atâta de-apro
Vremea e-aceiaș ori-când, dar omul e veșnic schim
Apele tale sunt tot aceleași năvalnice ape,
Sufletul meu de copil e altul și-adânc tulburat...

Unde e vremea de-atunci cu zări și himerice largi
Ce mă chemau ne'ncetăț să mă'mbare ca un alt R

Negrele șlepuri porneau și vapoare cu'nalte catarg
Le urmăream ispitit și stăteam visător pe ponton.

Câte corăbii s'au dus, remorchere și nave plutitoare
Câte-au pierit în neant, lunecând spre un vast Ori
Visele mele de-atunci cu ele-au pornit călătoare
Pânze pierdute pe mări, furate de-al apei curent.

Ca un bătrân marinar legat de străvechi peisagii
Singur, pe țărnul înalt ușor prăvălit spre genuni
Stau visător și privesc spre trecutul cu mari nauții
Trist și cu părul cărunt ea talazul bătut de furtună

MIRCEA RADULESCU

CA FRUNZA 'N DRUM

Ca frunza 'n drum de toamnă așternută
În calea iernii stau și eu zâmbind
La razele de soare ce se prind
În haina mea de primăveri țesută.

Iar bogăția clipei mă sărută
Pe când în juru-mi codrii se aprind
Și zarea mă privește strălucind
Cu fața ei în așteptări pierdută.

Dar nori se'ntrec pe cer în goană mare
Și vântul rătăcind la întâmplare
În șuer lung coboară pe pământ...

Acu îmi pare codrul un mormânt
Iar frunza prăfuită, spulberată
Un epitaf la fruntea mea plecată..

ALEXANDRINA CRACIU FOST

MARGINILE

(INSEMĂRI)

I. AGĂRBICEANU

În ziua aceea n'am străduit zadarnic lăturea de Iarie să împăcăm pe un nepot, peste care dădură deodată, mai multe nenorociri: pier-lu un proces, fi nuri o mândrețe de 6 ani, iar băiatul lui cel mai mare, elev de liceu, fugise dela școală.

Nici îndemnaurile mele, nici pildele lui Iarie, n'au prins. Nepotul rămase imbecil în durerea lui. Era un om deștept și harnic, nu se vaită tare, și nu mă puteam îndestul mira că se lasă așa de înfrânt de soartă.

Venirăm triști, eu și cu rubedenia mea Iarie, la casa bătrână, și în seara aceea abea putui cina un pahar de lapte. Ceva amar îmi trecea prin suflet, ca și aromă a înfrângerilor mele din trecut, deși de mult mă împăcasem cu ele. Sezurăm, cu Iarie, în pridvorul de sub strâșină, și tăcurăm multă vreme, muși de gândurile noastre. N'am voit să te supăr, bădiță Vasilie, și am venit la dumneata. După capul meu, nu mă puteam, și nu te-aș fi lăsat nici pe dumneata. Știam că încercarea noastră zadarnică.

Iarie își ridică pălăria cu marginile albe, clatină din cap, și după ce-și nezezi o clipă părul, își puse iar pălăria.

— „Știam că nu ajutam la nimic”, zise el din nou.

— Mă gândeam că o vorbă de mândrerie și de încurajare nu-i strică”, zic eu, necăjit mereu că n'am putut fi de folos.

— Eu știam că nu putem folosi, bădiță Vasilie. În supărări uneori nime nu poți folosi: numai tu singur. Dar pentru nepotul nostru Iordan, e mai mult decât o supărarea grea. El te izbit mi se pare pentru întâia oară, de marginile cari nu pot fi trecute în viață. De aceea e așa de înfrânt.

— Ce margini, Iarie?

— Acele care ne sunt puse să nu le putem trece. Ce crezi dumneata, că el te înșeură la gând și la inimă numai pentru pagubele suferite? Pentru boul care i-a crăpat de prea multă lăptărnă? Pentru cele câteva mii pierdute cu procesul? Pentru fuga broșcoiului acela dela școală? Nu, bădiță Vasilie, s'a izbit și el de granițe, și asta e tot!”

Îl ascultam și nu-l înțelegeam. Așa îi plăcea lui Iarie să vorbească adeseori și uneori mi-era chiar necaz de ușurința cu care-și ascundea gândurile.

— Vorbește lămurit, Iarie; azi sunt prea supărat să te-aud cum te joci cu vorbele.

— Dar nu-i nici un joc, bădiță meu, curatul adevăr. Și știu că nici dumneata nu ești străin de el. Omul, — de când începe a gândi, tot crește în sine însuși. Piedecile ce i se pun în cale în mii tinerții și ai întâieii bărbății, nu o ia în seamă, chiar dacă s'a împiedecat de ele și a căzut. El merge tot înainte. E gata să facă cotituri mari și să călcească, pentru a ajunge cu un pas mai departe către țel. Îi place să crească, să se simtă tot mai mare și mai mare, și ochii lui iscodesc cu sete mereu în afară. Puțin îi mai pasă de trecut și chiar de ziua de azi. Orice om, bădiță Vasilie, vrea să fie un biruitor.

— E și bine că-i așa”, zic eu. „Altfel am ar înfrunta greutățile vieții?

— Da e bine până la un loc. Ar fi

bine dacă am ști ținea măsura, dacă am cunoaște marginile putinții omenești”, începu Iarie. Dar vezi că omul, pornit odată la drum fără frâu, ajunge din zi în zi mai năruș, și crede că puterile lui sunt nemărginite. Nu înțelege să se țină între margini. Un tânăr, din felul cum calcă și dă bună ziua oamenilor, se cunoaște că nu se gândește niciodată la bătrânețe. Un om sănătos trăește fără nici un gând la boală sau la moarte: se bizue pe sănătatea lui, și adeseori și-o pierde tocmai din prea mare încredere. Altul pătește așa cu averea, al doilea cu nevasta. Nu vezi dumneata, bădiță Vasilie, că aceasta e legea lumii? Și arborii cresc în crezuți în puterile lor, îngroșându-și trunchiurile, resfirându-și ramurile, ca și când ar fi să umbrească tot pământul. Și marginile date lor, nu-i lasă să ajungă la țintă. Dacă nu-i doboară securea, îi răstoarnă putrezimea scorburilor. Și într-o primăvară îi vezi că rămân negri. Și cu florile e tot așa. Nu vezi dumneata când înfloresc cum nu se mai satură să-și desvâlue la repezeală toată, toată podoba în lumina soarelui? Și când nu le usucă bruma, mor dela o vreme chiar din sărăcia vieții lor. Toate ascultă de o lege pe care nu o pot împiedica, nu o pot judeca, și, deci, nici nu se tângue... Dar nu-i tot astfel cu omul, bădiță Vasilie. El crește cu voia în sine însuși, se umple de el însuși, de dorințele lui, cari, cele mai multe, trec peste marginile în cari putem face ceva. Cum să-mi lămuresc mai bine gândul, bădiță meu? Aș spune că nici un om nu poate înflori deplin!

— Cum să înflorească?

— Așa, ca o floare, de pildă! Ea își dă tot ce are în sine, pe când omul are dorinți și puteri cari nu s'ar putea împlini toate nici dacă ar avea zece rânduri de vieți. El nu numai simte cum crește, dar chiar crește în adevăr în sine însuși, dar nici odată atât cât i-ar plăcea lui. Îi sunt date margini din care nu poate ieși: cu toate că sămânța ce încolțește în el ar putea umplea o grădină uriașă, poate pământul întreg, dar puterile nu-i ajung decât pentru a umplea o mică grădiniță. Omul crește mereu până se lovește de grinda de deasupra.

— Ei, Iarie, Iarie, zic eu, pagubă că nu te-au dat părinții la mai multă școală! Ai fi sucit și tu capul multora cu vorbe goale.

Rubedenia mea păru mirată, ba chiar se înfristă puțin.

— Să nu crezi, bădiță Vasilie, că mie mi arde acum de glumă! Dar' poate chiar lipsa de învățătură mă face să nu pot spune limpede ce gândesc. Iată ce voiam să zic: omul, tot crescând tot trecând peste piedici, crește dela o vreme că nimic nu-i rău el cu neputință. Se crede la fel Ziditorului. Și când nebunia aceasta și-a ajuns culmea, se izbeste cu capul de grinda de deasupra, de vederea limpede că nu-i atot puternic. Și atunci, se supără de moarte. Zadarnic cerci să-l mângâie nimic nu-l poate mângâia numai el însuși când începe a-și da seama că aceasta e soarta omului în lume, și că trebuie să se mulțumească trăind între marginile date lui. Să ne gândim la nepotul nostru. Harnic și des-

tept om, n'am ce spune. Nu l-am văzut până acum cu capul în pământ. A trecut peste piedici, a muncit, a răzbit. Câte gânduri nu și-a făcut el pentru viitor, cu procesul, cu averea, mai ales cu copilul din care voia să scoată un domn ca dumneata! Venindu-i toate trei necazurile de odată pe cap, el și-a dat mai întâi seama, că în lume nu tot ce voești poți și îndeplini, că floarea vieții în astre nu poate înflori deplin pe pământ. ...Și acum stă înfrânt, cu gândul și iniția neagră, și-i pare că-i un împărat scos din împărăția lui. În clipa asta poate crede că viața nici nu-i vrednică de a fi trăită. De aceea zadarnic îl îmbunam noi, arătându-i că se poate trăi și așa, pe când el se simțea isgonit din adevărata lui împărăție. El, bădiță Vasilie, acum începe să cunoască marginile putinții omenești, și de aceea e înfrânt de moarte. El trebuie să vadă acum că, departe de-a fi fost alungat din împărăția lui cea adevărată, abia de-acum va intra în ea, în aceea care se potrivește putinții omenești pe pământ. Abia de-aici încolo va ajunge un om împăcat cu lumea, și cu viața, așa cum ni-e dată s'o trăim...”

Îl ascultam pe Iarie vorbind și-l înțelegeam tot mai bine. Da, trecusem și eu, de mult, prin suferințele ce și le deșteaptă conștiința granițelor putinții omenești, când simțezi adânc și vezi limpede că nici floarea tineretii, nici a bărbăției, nu poate înflori deplin în lume: când măsori nemărginirea ce desparte voința de putința realizării, când ajungi să nu te mai crezi un zeu răstăcit în materie; când te cuprinde cumințenia tristeții celei mari care nu te mai slăbește până la moarte, îndemându-te să te mulțumești cu ceea ce poți realiza, cu strămtul tău țarc în care ești închis.

Da, adevărat spunea Iarie! Orice om ajunge să-și cunoască marginile putinții și atunci trece prin suferințe în care nimeni nu-l poate mângâia...

În clipe de-acele se naște zimbetul care nu poate fi definit, cu care atâția oameni privesc lumea și năzuințele ei... E batjocură ori sarcasm, sau mai degrabă o nesfârșită tristețe compătimitoare? Ca și când zimbetul acela ar spune celor tineri, sau celor ce nu s'au izbit încă cu capul de pragul de deasupra: „Bine faceți că năzuiti, e nevoe să năzuiti, deși nimic întreg din ce doriți nu se realizează, nimic nu înflorește deplin în viața omenească. Suntem ținuți între marginile țarcului... Poate vulturi ținuți în colivii uriașe cât lumea, și totuși ne-încăpătoare pentru noi...”

COPIIL AL LUI DUMNEZEU*)

(P O V E S T I R E)

MIHAIL LUNGIANU

A fost odată într'un sat, un jitar sărac, care a fost având *jimdi* de copii, în căsuica veche, de lângă țarină. El pleca dimineața de mult, să păziască holdele, iar copiii rămăneau acasă și deschideau poarta la drumeți, căpătând pentru asta bani, pâine, covrigi, mere, nuci, prune, după vremuri, cum veneau și ei dela târg, or de pe la livezi.

Acu a fost venit într'o zi un călugăr bătrân-bătrân, mila lui Dumnezeu. Era cocoșat și abia de pășia. Părul îi era alb și lung, barba și sprâncenele, ca niște cocloașe de omăt, atârinate de bărbie și de strășina frunții. Abia de vorbea, șoptia mai mult. Bătea la poartă c'un băț :

— Deschide-ți poarta, copii !

Ei, de unde ? Se jucau prin curte și nici gând n'aveau.

Cel mai mare dintre ei, băgând însă de seamă, zice :

— Un moș, lasă-l să mai aștepte.

Al doilea, o fetișcană, uitându-se lung la el :

— Un sărac, nu ne dă nimica !

Și săriau și râdeau mai departe.

Al treilea, un bățandru negricios, scofălcit, văzând că drumețul bătea mereu la poartă :

— Un calic, ăstuia să-i mai dăm noi ; da mi-te el nouă?... și prinse să chiuie, să-i asture glasul.

Al patrulea s'a suit pe gardul porții, se uita și hoțotia.

Al cincilea a nceput să se strămbe la el ; al șaselea să se vâicăre la fel. Și moșul se ruga mereu :

— Deschideți poarta, copii !...

Un prisnel se apropie de el :

— Ce dai ?

— Ce să dau ? N'am nimic, copiii moșului.

De trei zile umblu flămând, n'am căpătăt nimic.

Atunci fiota de copii a nceput să fluere :

— Păi că și nemerit în sat la noi !

— Aci suntem noi destul de săraci !

— Și nu ne dă nimeni, da'mi-te tie, un străin ?

— Vezi-ți de drum, în altă parte !

— Intoarce-ți călcăcele !

— Șterge-o !

Dar moșul clătina din cap mereu, se ruga tot pe șoptite :

— Faceți vă milă și pomană, copilași ! Sunt zădrosit d'atâta umblet și dăubit de foame. Dați-mi drumu'.

Ei, și-ai găsit ? Au scos un chicotit lung și si-au urmat jocul, depărtându-se prin grădină, printre pomi.

Cel mic de tot, un mototol de vre'o patru anișori, tot timpul însă nu luase ochii dela moșneag. Îi era așa de drag de el !

— Sameni cu moș Clăciun, căde aduce lucruli bune la copiii sălaci, da' cuminti ! Așa șrunea bunicuța, că-i el : bătlân, cu balba, albă, moale...

Și se apropia tot mai tare de el.

Când s'a văzut singur în drum s'a suit pe gard, a desprins cercul dela stâlp, s'a vârat între el și poartă și a desfăcut o puținel, apoi tot mai mult, cât trebuia moșneagului să se prelingă :

— Hai moșule !

— Să trăești, copilu' meu !

— De unde vii ?

— Din lumea largă !

— Ești tludit ?

— Trudit, moșule !

— Si flămând ?

— Flămând, gura mea !

— Hai la noi.

— Merg, ruișorule !

— Ti-i hodini un pic !

— M'oiu hodini, avear-ai parte de ce-i dori !

— Și-i imbuca ceva, ce s'o găsi !

— Ș'oiu imbuca ce s'o găsi, avear-ai să ai belșug de toate în viață.

Când a ajuns la tânșanul casei, tot apărând pe moșneag de câini, au venit și frații cei mari :

— Cin'ti a deschis ?

— Si ce ca'ti aici ?

— Vezi-ți de cale, moșule !

— Hai, cără-te !

— Mai repede !

— Pui câinii pe tine !

Moșul se uita speriat în toate părțile ! A ieșit atunci în prag o femeie :

— Ce-i ? Ce vrei moșule ?

— Milă...

— Mila au mâncat-o de mult câinii, moșule !

— ...Și pomană !... sfârși el.

— Pomana a zburat de când *cincu* la cer.

— Un codru de mămăligă ! N'am mâncat de trei zile !

— De unde, dacă n'am ? Intreabă mă si pe mine, de când n'am pus nimic pe limbă.

— Un locșor de hodinit pe vatră !

Da, să ne cazi milog pe cap, să nu ne mai descotorosim de tine ! zise ea în gând ; și tare :

— Da' n'au loc nici ai mei, că-i tin p'afar' toată ziua, și noaptea dorm, clac reste grămadă, pe unde *răgăduesc*. Copilașul cel mic plângea :

— Lasă-l, mamă, că-i bătlân !

— Vezi-ți de treabă, tâncule, c'acu te dau lui, să te bage în traistă !

Copilul se dete la o parte, puțin speriat.

— Nu te teme, copilu' meu, fire-ai să fii al meu ! îi zise moșul și-l mângăie.

Apoi către femeie :

— Dă-mi-l mie, să mă poarte p'în sat !

— Ia-l de vrei și de tot !

Copilul se uita în ochii moșului. Nici odată n'a fost văzut el așa ochi mari, umezi, hânzi.

— Hai, copilu' meu ! si l-a sărutat.

Copilul a zgăit ochii. Per'că se destep-tase dintr'un vis urât. Se făcea că fusese căzut de unde-va de sus, ca din cer, în curtea asta de oameni răi, s'acu verise Dumnezeu, el capul lui, să-l ia, să-l ducă la locul lui.

— Hai ! zise el voios și-l apucă de mână, iesind amândoi pe poartă.

Ceialți, și mici și mai mari, râdeau în urmă, chiuiu :

— Umbrați sănătoși !

— Să vii rîin cu de toate, picuile !

— Bogat putred !

Și moșul, oftând adânc, mângăindu-si cu drag călăuza și uitându-se îndărăt, cu milă certăreată, repetă :

— Plin cu de toate și bogat putred !

Și s'au dus, târșă-târșă, domol, pe luza șanțului, bătând pe la porți, trănd prin curți, de se mirau tot unde a venit moșul ăsta, așa găc c'un copilaș așa de mic cu el. Unii trebuau, văzând în el săbașul jitar :

— Da' de unde te a găsit ? O fi tătău, c'asa umbla el orb, căpătând tat-tău de mână. Și râdeau oamenii.

Și, haida-haida, au ieșit din sat, să strângă mai nimic, în traista de pe umăr. Și, cum au ieșit, s'au mai derarte și s'au tot dus. Umbla jos doar prin sat, încoale tot pe par'că zburau, nu știu cum, că acuriau, ca lucți de nor, aci răsăriau ieșii din pământ. Și au fost trecut vreo cinci ani. A văzut și a pățit at multe copilașul, în răstimpul ăsta, era par'că om bătrân, așa chibzu toate, și vorba, ce ieșia din gură par'că aur, nu altceva.

Intr'o zi moșneagul l-a fost lăsat cărciumă :

— Eu mă duc acu, fătu' meu ! M'implinit rostu' pe pământ ! Tu e aci ! Nu uita ce ai văzut, cât ai dat lumea cu mine și ce te-am tot țut. Fii muncitor, cinstit și bun și nu-ți pese nici de ziua de mâine, ni răutatea și de hula oamenilor. Tei în vreo nevoie, și-o dori inima ceva, dește-te la mine. De te-o întreba ești, spune-le !

— Copil al lui Dumnezeu ; că intăvăr așa ești ! Și s'a depărtat moșne lăsând pe copil amarăt, plângând.

Rămas aci, i-a fost mult până a rostul lucrurilor, c'apoi pe ce a mână, punea Dumnezeu mila, nu a. Se miră cărciumarul d'atâta iscu și vrednicie la un copilaș de vârstă. Și, din ce creștea, din ce se făcea destoinic. Sporia avutul stăpânului zând cu ochii. Cu un lucru doar nu se împăca ei.

Unul era prea strâns la pungă, sgărcit, îi tremura mâna la dat, și ce-i milostenic, iertarea, pe când se îndioșă la lipsurile nevoiașilor, feria de durerile lor, miluia pe căsătea. Și băgase de seamă cărciumar putred de bogat, că slugulitri arund gulat și cam mare codrul de mână la căine, că imbucațurere prea de sica, că bagă cam multiceel fan la că greșeste pumnii de grăinte, ce t să pue în trista calului, că dădea riș câte o bucață de pâine la ce câte un pahar de diutură la câte trână, la câte un călător, că acia lângă sobă iarna pe toți friguroși lume, că nu-l trece sărbătoare, c'ceară din simbria lui bani de bă. Și se tot gândea el încudat, că lăscă mână slobodă o să se întinză să-l dea de răpă. Și de aceea îl țescurt din toate, îl spiona, îl ispite căuta mereu prin hăinuțe.

Intr'o zi, venind de undeva pe a fost văzut niște copii, ducând într'o vâltoare un căine, legat cu păt de streang de gât și c'o piatră la carățul celalt.

— Unde-l duceți, copii ?

— La iaz, să-l dăm pe scoc !

— De ce ?

— E o potae, mânăncă pui și ou

*) Apare în volumul „Alte Poezii”.

Copilul i s'a făcut milă de el :
— Săracu! Și o să moară! Poate n'o fi așa stricător?

— Ce să nu fie? A fost prins doară!
— Poate s'o 'ndrepta! zise el incet.
— Ce să se 'ndrepte? Auzi tu vorbă? Năruv' din fire n'are lecuire! răspun-
sără ei.

— De unde știi? Dacă vrea Dumnezeu, să-l 'ndrepte?... mai încearcă el să le moaie inima. Dar copiii râdeau de el și țărău câinele mai departe.

S'a uitat după el și i-a văzut ochii mari, luminoși, adânci, pironiți într'ai lui și se ruga par'că de el, să-l ajute, să-l scape dela moarte.

Se luă după copii :
— Ascultați, nu-l omoriți! Lăsați-l mai bine undeva pe câmp!

— Ași! Să se 'ntoarcă 'ndărăt? Cănele vine acasă de peste mări și țări.

— Dați-mi-l mie atunci! L'oiu ține legat, să nu mai strice!

— Pe ce să ț-l dăm?
— Cum pe ce? Să mi-l dați mie mai bine, decât să-l omoriți. Dacă-l iar eu, voi ce pierdeți?

Copiii, ași, de unde?
— Dacă ne dai câte un covrig de fiecare! al tău să fie!

— Știu că-i în slujbă la han și vreau să-l ciupească nițel.

— Cum să vă dau covrigi, că mă cear-lă nenea?

— Când nu te-o vedea el, venim 'nu' din noi, să ne dăi pe furis.

— Pe furis? Nu, că s numărați.
— Atunci să ne dai doi bani, să cum-părăm noi covrigi.

— Doi bani? Da' de unde?

— Din tejghea!
— Nu se poate!

— Din simbria ta!
— Nu-mi dă, zice că n'am ce face cu ei acu. Abia de-mi aruncă pentru biserică.

Când mi s'o 'mplini, îmi dă socoteala toată, așa zice el.

— Atunci ce să ț-i facem?... Hai cu el la gâră!

Și cănele ce uită acum la el și mai rugător și mai plângător. Par'că 'nțele-gea că-i vorba de el.

— Fie-va milă, nu-l omoriți, dați-mi l mie, să vă dea Dumnezeu noroc.

— Norocu' să ț-l dea ție, nouă ne dai bani!

— Așa, așa, bani!
— Doi bani!

— Doi bani!

Așa strigau ei, uitându-se mereu îndă-
— Așa trigau ei, uitându-se mereu îndă-
răt și țărând măr' denarete cănele, care
câta să rură streangul cu dinții, se 'rân-
tea 'n drum, se asternea pământului, se
făcea ehem, schelălăia, urla.

— Doi bani! De ce n'am eu acu doi bani, Doamne mare!

Așa zise copilașul și 'ncepu să plângă 'n drum.

Dar d'odată simți ceva rece 'n mână dreaptă, pe care o ținea strânsă de ciu-
dă și de milă dureroasă. O deschise și
văzu doi bani în ea.

— Incepu să strige, s'alerge după copii :
— Stați, stați, uite doi bani!

Copiii s'au oprit mirati.

— Vezi c'avea bani ghiordanu'? Făcea pe calicu' și ne sfântu', că n'are, că-i păcat să ie din tejghea, ca să-i dăm cănele pe degeaba.

Au luat ei banii și i au dat cănele. Până s'ajungă 'nsă copilul cel milos la cărciumă, dracii, cu zologanii luați dela el, au ajuns înaintea și, cumpărând covrigi, au povestit întâmplarea.

Cum a dat ochii cu el, stăpânul l-a luat la rapanghel:

— Degeaba-mi' făceai pe mironosița! Bănuiam de mult, că zace dracu' 'n tine. Acu m'am incredințat. De unde-ai luat ai doi bani, d'ai dat pe căine?

— I-am avut eu!

— De unde?
— De nicăieri.

— Nu'nțeleg!
— Așa, de!

— I-ai furat din țighea!
— Vai de mine?!

— I-ai oprit dar dela vânzare?
— Nici asta!

— Atunci cum, de unde?
— Nu știu! I-am găst' în mână!

— Așa? I-ai găst' în mână? Au venit ei singuri?

— Așa!
— Cum așa? De la dracu'? strigă cărciumarul, pierzându și răbdarea descoa-
serii băiatului.

— Nu, Doamne ferește!
— Atunci dela Dumnezău!

— Poate!
— Cum poate?

— Așa!
— Cum așa?

— Nu știu!
— Ei, cu tine n'o scot la capăt, văz eu bine. Ești un viclean și un mincinos și jumătate. Să-ți iei țărăbușa. Nu-ți dau nici o socoteală, nimic. Ti-ai oprit tu cât ai vrut! Să te duci cu Dumnezău.

— Da, să mă duc cu Dumnezău! zise băiatul bucuros. Și s'ad dus doar eu ce era re el, c'un rând de pământele n le-
gătură, c'o turtă de mămăligă și cu cănele 'n urmă.

— Incotro și unde?

— Incoace! mărăi cănele, apucând la dreapta. Copilul îl ascultă și se luă după el și hai și hai până ajuns subț o coastă 'ntinsă, pe care era o vie mare.

S'a oprit cănele 'n poartă. Copilul a bătut sfios la ea. A venit un bătrân:

— De unde vii copile și ce cauți?

— Viu din lumea asta și ca't stăpân!

— Pe bani, or pe haine și mâncare?

— Pe haine și pe mâncare pentru amândoi.

— Că bani îți faci tu, nu? il ispiti omul.

— Mi oi face, d'o vrea Dumnezău.

— D'o vrea Dumnezău?

— Așa!

— Uite ce, copile, te primesc și cu cănele. Vă bag să păziți via, vă dau mâncare la amândoi, și ție un rând de haine, opinci, pălărie și un pol de cheltuială.

— Bine!

— Da' să nu te prinzi, că ciupești ceva, că vinzi, că dai de pomană, că-i foc, ințelesu-m'ai?

— Înțeles.

Și a slujit copilul cu drag și cu cre-
dincă multă trei ani.

Era mulțumit stăpânul de vrednicia lui, numai că dărnicia nu prea se 'mpă-
ca. Il prinsese adese ori dând câte o cior chină de struguri, câte o prună la să-
răci, la bolnavi. Și nu putea să-i scoată
din fire obiceiul, să ducă pe socoteala lui, în tot anul, la biserică, din toate ale viei, înaintea d'a pune gura pe ceva.

— Cum, mă copile, mănâncă și Dumnezău?

— Mănâncă, păi cum!

— Si l-ci văz't tu!

— Văz't!

— In vis poate?

— Ba cu ochii ăștia ai mei.

— E, hei, băete, a murit Dumnezău de mult.

— O fi murit pentru ai de nu cred în el.

— Și tu crezi?

— Cuni să nu? Atunci de ce aș mai trăi pe lume?...

— Hm! Da' iscusit mai ești la vorbă, mă? Cine mi te-ai 'nvățat pe tine, astea?

— El.

— Care?

— Dumnezău!

— Ești nebun! sări 'n sus stăpânul.

— Oiu fi!

Și nu puteau s'o scoată amândoi la car, pentru nimic în lume.

Într'o zi, când trecea pe drum, s'a în-
tâlnit cu niste oameni. Ducea la țiere o junice. Fra neagră. Spuneau, că nu-i place boerului, că s'a 'nțeles
lui de vite tot albe și plăvițe.

— Păi nu-i păcat, că-i tănără? între-
bă băețaușul.

— De ce păcat? Aș a lăsat Dumne-
zău, ca vita să moară de cuțit, nu ca omu' de boli, de 'ntâmplări rele și de bă-
trânețe.

— Așa a lăsat Dumnezău? Eu nu cred asta! O mă face și omu' dela el.

— Ești tănăr, băete. Las' să mai crești și pe urmă să vorbești.

În timpul acesta iunicea, care venise tot zăbătându-se 'n funie, tot cu carul în jos, tot sârind și răznindu-se pe drum, a 'ngenunchi'ț și zbirând, a aruncat niste ochi mari, umezi, sperioși spre 'nsotitorii ei.

— Săraca! Uite cum se roagă, să n'o tăiați! mai zise el.

Oamenii răd. Ii dau junicii câteva pe spate, o zmucesc și pornesc mai departe. Copilul se ține după ea.

Și ea par'că a'nțeles ceva, că 'ngenuche mereu, orăcâe, se boncălueste cu capul în praful drumului.

— Simte, că s'apropie cuțitu'! vorbește unul din ei.

— Lăsați-o nene și să vă dea Dumne-
zău viață lungă.

— Să-ți dea ție, băete, noi n'avem ce face cu ea... Ni s'a urit și cu asta, pe care am du-s'o până acuma!

— Lăsați-mi-o mie, n'o tăiați!

— Plătește-o și ia-o! îi zice unul din ei.

— Așa, așa! Scoate un pol și e a ta! Poti s'o pui și la iconă! Dacă nu, o fa-
cem noi pastramă.

— Un pol? suspină băețaușul. De unde să-l dau eu? Ar fi simbria mea 'n'un an; da' nu mi-o dă stăranu' de i-ași cere-o.

— Ei, ce faci? Dai rolu? Or ne du-
cem? mai întreabă oamenii. Si vaca stă-
tea 'n genunchi, cu gâtul întins, cu ca-
pul în țărână, cu ochii 'nrosiți și holbați.

— Un pol! Doamne mare! De ce n'am eu acu un pol? sonti copilul lui Dumne-
zeu, oftând și 'ncepând să plângă.

D'odată simți 'n mână ceva rece, ce se umfla și crestea, o deschise ușor, sfios și săsi 'n ea polul, ce-i trebuia.

Oamenii cu vaca se deșartaseră pu-
țin, și el o luă la goană după ei, strigând cât putea :

— Stați! Stați! Uite polu'! Dați-mi mie iunicea! Sărăcuta de ea! Si, ajun-
gând-o, incepu s'o mângâie ne frunte, pe ochii, s'o sărute. Junca a făcut ochii și mai mari și băețaușul le-a văzut ume-
zeala lor blândă, dulce și a simțit adăta bucurie și mângâiere 'n suflet, că se cre-
dea cel mai fericit om de pe lume.

Și s'a dus cu ea de funie acasă. Când a văzut-o după câțva timo stăpânul :

— Ce-i cu boala asta, băete?

— De ce boală? E făptura lui Dumne-
zău și ea!

— Atunci cum să-i zic?

— Cum fi e numele.
— Bine, de unde juncea asta?
— Dela Dumnezău.
— Așa? Da' banii pe ea de unde i-ai dat? Că, se vede, că se făcuse vorbă despre întâmplare și aflase și stăpânul de ea.

— Dela Dumnezeu, n'am spus odată?...
— Tot dela Dumnezeu și banii, ai? Sărăcii strugurii mei? Mă miram de ce se tot împuținau ei: ba la săraci, ba la biserici, ba și pe parale, ca să cumpere băiatu' junice. Te-am înțeles acu, ce mai poamă-mi ești, vulpe prefăcută. Să-ți cun faci *contrafusele* și să mi te duci cu Dumnezău!

— Să mă duc cu Dumnezău! suspină copilul. S'a plecat fără socoteală și fără un ban în chimir. S'e mers, s'a mers până 'n spre seară. La o răspântie s'a oprit vaca și a luat-o 'ntr'o parte, așa dela ea. S'a mai mers până zbierat la o curte mare.

— Bună ziua!
— Mulțumim dumitale. De unde ești și ce vrei?
— Sunt din lumea asta și c'et stăpân!
— Păi cu vaca și cu căinele?
— Slujesc și cu căinele și amândoi pentru junice.

S'au luat din preț și s'au ajuns. A fost pus la vite. Și a început să slujească băntanul cu credință, că se minuna și stăpânul de ce noroc a dat peste el. Incepuseră să i se 'nmulțească vitele și nu i-a fost pierit una în tot răstimpul ăsta. Doar la început, când a' fost luat el în seamă cireada de vite cornute și *preuca* de cai, i se 'mbolnăvisse un mânz de răpăciugă și i-a fost trimis pe el, să-l dea d'o răpă.

Copilul lui Dumnezeu s'a dus de dus cu căluțul, în inima pădurii, și, oprindu-se 'ntr'o *beuca* adâncă, l-a fost lăsat acolo să pască, mângâindu-l și sărutându-l:

— Sărăcuțu' de el! Ce frumușel și tinerel e?! De ce să moară el, nu-i păcat? Când da să 'melinească trei ani, s'a răznit vaca 'ntr'o zi din cireadă. Căinele s'a luat după ea, și copilul după căine. Și merg și merg ei până 'ajung la *beuca* aceea adâncă. Acolo, ce i-a fost dat să vază copilului lui Dumnezeu? Un cal tânăr, voinic și sprinten. Cum l-a zărit de departe a început să necheze și i-a esit înaintea, zburdând și flusturând capul, în semn de bucurie nespuse de mare.

— Bine ai venit, stăpâne! Bine ai venit! îi tot zicea el mereu în limba lui. Și, ca să-i arăte, că-i era dor să 'ncele pe el, a 'ngenunchiat înaintea și s'a dat *hartea* spre el.

Copilul lui Dumnezeu a sărit în spina-rei și a pornit la drum, pe ponoase, pe viroage, până dat la larg, la cirezile boeresti.

Când l-a văzut stăpânul cu căluțul ăsta frumos:

— Da' de unde-l ai, voinice?
— Dela Dumnezău!
— Cum așa?
— Așa!
— C'o fi una, c'o fi alta, dă-i în sus, dă-i în jos, n'a fost chip să se lămurească.
— E al meu zise stăpânul.
— Ba-al meu! răspunse slujitorul. Al dumitale a fost și ai poruncit, să-l dau de mal. Eu nu te-am fost ascultat și l-am lăsat în voia lui Dumnezău, care i-a scăpat viața!
— Atunci e tot al meu, că mi-a păscut vara iarba și mi-a ros *rânza* copacilor iarna.
— Să mi-le pui mie 'n socoteală.

— Păi iarba și rânza fac tocmai cât l-ai cumpăra. Mai bine să mi-l vinzi mie. Să-ți dau ceva, că nu te-ai îndurat să-l ucizi și l-ai adus până aci!

Și dintr'asta vorbă multă, tocmială, pânău dat să se 'ndogățească așa:

Cătă simbria avea să primească voinicul, atâta trebuia să dea pentru hrana căluțului.

Și tare bucuroș, că nu i-a fost luat tovarășul drag, a plecat și de aci cu Dumnezeu, călare, și alături de vacă și de căine, cu gândul să se ducă acasă, că i se făcuse dor de părinți și de fructi. Și a ajuns într'un oraș mare și frumos. Aci adunătură mare de oameni, valvă multă. Împăratul hotărise să-și mărite fata, singura odraslă ce avea, și luni de zile venira petitori, de peste mări și țări: dar care cum venia, îndărăt nu se mai întorcea, că le punea capul așternut îndrăzneala lor. Că mirele avea să capete și scaunul împărăției, și pentru asta urma să-și arate vrednicia și, de nu era în stare, greu s'amar de el.

Și s'a fost dus și copilul lui Dumnezeu, să vază minunea, că fata se plimbă într'un cerdac, în văzul întregului popor, și cine o plăcea și se încumeta să facă ce i-o cere împăratul, putea s'o petiască. Și iarăși și ea avea drept, să puie ochii pe cineva, să-l cheme să-i fie sot.

Și era tare mândră fecioră! Parcă luceafărul de ziua se coborâse pe pământ și se oprise în palatul împărătesc.

Copilul lui Dumnezeu s'a uitat mult și bine la ea, și, clătănând din cap, a zis și el:

— Doamne, că frumoasă e! Au avut dreptate atâția feți-țofofeți, cari și-au pus cu drag capu' pentru ea.

Și fără a vrea, fără să gândească simți că-i răsare în inimă un dor ciudat, nelămurit, chinuitor:

— Ce-ar fi să fie a mea? Doamne, ce mulțumit as fi!

N'a isprăvit bine să depene în el, stovind încet, gândul ăsta *năstrușnic*, că văzu cum pristavii împărătești alergau în spre el, dând onorul la o parte. Și s'a orrit în față-i și l-au pofcit frumos să meargă la împăratul.

Aci s'fetcnicii mulți 'rdinați și o strălucire de-l orbia pe bietul flăcău, deprins doar cu poenile verzi și cu cărările printre ramuri oletoase.

— Ei știi de ce ai fost chemat?

— Știu, dacă mi-i spune, prea tumnate.

— Mi s'a șoptit, că-i fi vrud să petești pe fata mea. Așa e?

Flăcăul nu stia ce să zică. Drept e, că el a dorit aceasta. Să mintă nu putea: să trădă-niască îi era rusine.

Își ridică șomet fruntea și răspunse:

— Da, împărate, așa e!

— Ei bine, dacă-i așa, du-te și să-mi vii îmbrăcat, ca un adevărat mire împărătesc. Dacă nu ni-o place ținuta și alaiul tău, atunci, să știi că, viu nu mai iesi d'aci. Pătești si tu ca mîile de tineri cari au vânturat țările și au trecut mările, că să-și afle moartea la noi. Înțelesu m'ai?

— Înțeles, împărate!

— Îți dau o lună răgaz. Du-te și să ne vedem sănătoși.

— Să trăiești Măria ta și să trăiască și frumoasa-ți fică și vrednica mea: soție! Rostise vorbele astea, fără să-și fi dat seama de unde i au fost venit în cap. Și s'a minunat și împăratul de vofclunea și de hotărîrea lui.

— Că ăsta-mi pare c'am pătit-o! voi el cu s'fetcnicii în urmă-i.

— Și eu, de nu l-oiu lua pe ăsta, bine împletec cociță albă și nu mă mărît! i-o rotunji fică-să.

Iar voinicelul nostru, trecând pe mulțimea adunată, care se uita să ve pe fericitul ales de fata de împărat, rosti și el:

— De n'oi izbuti, s'o ia-i de soție, bine-i pentru mine de mii de ori să-mi prăpădesc.

Și s'a dus la hanul unde lăsase capul și căinele. Și-a chemat la el to-rășii scumpi și a început să le vorbească, mângâindu-i:

— Dragii mei! D'acu o să vă las! s'a împlinit yeleatu. O să mă prăpădesc. Mai am de trăit o lună doar. În timpul ăsta vreau să fiu singur, să v'blu zănatec pe câmpuri, să mă gândesc ce am să fac, cum am s'o scot la o cu bine, or cum am să închiz ochii tineri cari n'au trăit încă, cari nu s'ce-i viața!

Și aci s'a pus pe'un plâns amar și sughițuri.

— Taci, stăpâne, nu mai plânge în dar. Noi nu te părăsim, și fata de-ți păreț o să fie a ta! îi ziseră, rînd rînd, toți și căine și vacă și cal.

Voinicul a rămas uimit. Nici odată nu s'a fost gândit el, că dobitoacele, la c'ținea c'țat de mult și de cari umbra despărțit, pot să-i fie de atâta folos, cutremurat și s'a închinat, gândindu la Dumnezeu și laudându-i puterea.

— Că mari sunt minunile tale, Doamne!

— Hi, copil al lui Dumnezeu! rostia căinele. Credeai că eu ts căine, ca tu căinbi? Nu! Am fost odată, da a încetat să mai fiu, de când mi-ai sc'at tu viața. Atunci a murit căinele cel n'răvas și s'a născut căinele năzdevan. Spune-mi, care ți-i doru, ce te ro-de, și lasă-mă să-l împlinesc eu, să-ți fore cu ăsta binele, ce mi-ai făcut.

— Așa e!

— Așa e! întăresc, moptăind din ea și vaca și calul.

— De n'o putea să facă el, facem că la fel e și cu noi!

Și le-a spus voinicul toată *lădrășea* și grăia lui de moarte.

— Numai pentru atâta te-ai turbură întrebă, hohotind în chip de răs, căine. Stai liniștit. Mergi și paște vaca și calul la câmp și hrănește-te cu lapte în hărăc de doveac și asteaptă până veni eu. Și s'a dus căinele drept la palat. A dat țarcoale pe ici, pe colo, și a zărit o pisică. Și, nici una-nici doi ham cu gura pe ea.

— Nu mă omori, fârtate!

— Nu te omor surato; da' să-mi fi un bine.

— Bucuroș; da' spune-i, să vedem să fie și de pot, or nu!

— Ceva ușor. Să-mi prinzi un șoricel.

— Numa' atât? Așteaptă puțințel.

Și, după un mic răgaz, a și venit el în gură:

— Uite-l. Ce faci cu el?

— Ce-ți pasă? Dă-l încoa.

Și, înhătându-l căinele:

— Vrei să trăiești?

— Vreau, păi cum!

— Atunci, du-te de f'ără cheea cea mică, ruginită, din vrafal atârnat brăul împăratului.

— Mintenași! crășcăi șoricelul. Și dus.

A așteptat, cât a așteptat, căinele ospătându-se și el de la cuinea...

părătească, până când hop și șoricelul cu cheeză. Ii ieși înainte pisica:

— Ți-ai împlinit solia?

— Împlinit, stăpână!

— Să trăești, că mi-ai spălat obrazul. Și, întorcându-se către căine:

— Că mine mai ai ceva d'acuma?

— Am, păi cum. Uite cheeză. Ia-o 'n dinți și zbughea cu ea 'n cămara din fund. Deschide tronul vechiu din corț, la hainele și tot ce-i găsi 'n el și cară-mi-le mie aci, cum îi putea.

Pisica a împlinit bucuros dorința căinelui, care, mândru tare, a apucat-o pe nserate, să nu prea-l ia lumea la ochi, cu podoabele scumpe spre câmp, unde a dat de copilul lui Dumnezeu, neliniștit, că mai era doar o săptămână la murgoc și trebuia să se ducă la palat.

Și s'a scaldat voinic în apa limpede a unui pârâu, s'a prămenit și s'a îmbrăcat, cu hainele aduse, a pus șeaua de aur pe căluză și leagănul de mătase în coarnele vacii și s'a dus drept la Cula împărătească, unde era așteptat.

Când l'a fost zărit împăratul, să-i vie leșin și mai multe nu:

— De unde până unde hainele mele de ginere la străinul acesta? Și ulaul era întocmai cel al lui, că n'a putut să aibă cuvânt de cârtire, cum a tot făcut cu atâția pețitori.

A oftat doar din greu, pe când fata lui nu mai putea de bucurie, că ce i se păruse ei frumos flăcău, când l'a fost zărit întâiași dată dar ce era azi?...

— Bine, voinice, ai să iei fata: da' tot nu ești scâpct cu asta. Am să-ți mai cer ceva, și de-i face și p'asta, atunci a ta e.

Să mi duresi într-o lună, în mijlocul câmpiei, o grădină mare-mare, cu tot felul de pomi, de flori și de podoabe; iar în inima ei un palat mândru și frumos, așa cum am auzit că e al zmeilor de pe țărâmu' ăl-lalt. Am fost dorit eu tare de mult lucru' ăsta și nu vreau să mor până nu l-oiu vedea aveau.

Copilul lui Dumnezeu și-a luat rămas bun și a plecat, făgăduind, că o să facă ce i s'a cerut: dar, ajungând în câmp, a început iarăși să plângă.

— Taci, stăpâne, nu te măhni! îi zise vaca. Eu, de când am zărit, m'am gândit, că nu-i lucru tocmai așa greu ce cere el. Stai numa' aci cu calu' și cu cănele și așteaptă-mă până vin. Și să nu duci grija, că o să măntore la vreme.

Și s'a dus vaca drept la curtea împărătească și, cu chiu-cu vai, s'a strecurat în grădina cu flori, și nopți întregi a mășat prin iară, prin tufe, până a dat de un ariciu. Cum l-a zărit, a sărit pe el, începând să *boncăne* și infigând un corn în el:

— Aoleo, nu mă omorî! strigă ariciul.

— Nu te omor, dacă mi-i da ce ți-oiu cere! îi răspuse vaca.

— Iți dau, numai slăbește-mă un pic, că-mi dau duhu'!

Și vaca, săltând puțin cornul:

— Să-mi aduci măru' de aur cu palatul zmeilor.

— Greu lucru mi-ai cerut, dar o să ți-l aduc, că mai scumpă-i viața de cât or ce odor, fie de preț or cât de mare.

— Așa crez și eu! îi cântă 'n strună vaca.

Și l'a adus. Era împletit în panglici de mătase și l'a atârnat în cornul vacii.

Și mi-a plecat ea și a ajuns la câmp pe o săptămână mai de vreme. Ce bucurie pe copilul lui Dumnezeu când a zărit măru'! Dar când l'a pocnit de pământ și s'a făcut din el o grădină, cum n'a

fost dat ochilor omeniești să vadă, muria și 'nvia, nu altceva.

— Acu să iei cordelele 'n mână și să le 'ntinzi până la cerdacul culei împărătești, să se facă 'n pod de aur, pe care să treci cu mireasa, de acolo, aci! mai zise vaca.

Și, cu același alai, și mai mândru ia chip, ca săptămâna trecută, s'a dus copilul lui Dumnezeu la curtea socrului său și și-a cerut mireasa.

Și s'a pornit o nuntă și o veselie, să tot stai să te uiți! Pe când petrecea la masă, în capul ei, cu coroana pe cap, începu însă împăratul să plângă. Toți curtenii au rămas înlemniți:

— Ce să aibă Măria Sa? Nu l'a fost dat Dumnezeu destul noroc și destulă bucurie? De ce o fi omu' atât de nemulțumitor? Adevărat a zis, cine a zis, că poftele inimii nici odată nu se împlinesc.

Și, iscodindu-l des și stăruitor, împăratul prinse grai și începu:

— De dat am dat fata: da îi cer mirelui, ca dar de nuntă, să-mi stămpere un dor, ce m'a chinuit o viață 'ntreagă. Să-mi aducă, cum o ști, pe împărăteasa, iurată de zmei; că zis-a Domnu:

„Nu e bine să răcuiescă omu' singur” și eu tot cuc văcut-am, de când mi-au fost răpiți-o ei, și sunt ani d'atunci, nu glumă. Si s'au uitat toți la mire. El a fost lăsat mănecarea neatinsă și ascuța și *bodogănia* 'n el:

— Așa a lăsat Dumnezeu, ca omu' să nu se bucure dintr'o odată și din plin de ceva, ci să mai rabde, să mai îndure! Oiu căta să fac pe plac și cu asta năgodei bătrâne. Apoi crez că o isprăvi! Și se gândi la tovarășii săi și ceru să i s'aducă la scară calul să porceadă la drum.

Și, părăsind masa, ca să vadă, de e gătit frumș fugarul, i-a spus năsul:

— Poți să m'ajuti cu asta, căluțu' meu drag?

— Num' atâta? Las pe mine, stăpâne! Vezi să ție masa pân 'om vent noi.

Și întorcându-se vesel, mirele ridică paharul și rosti:

— Calu' e gata, bate din picior la scară: da' să mai hem puțin și apoi să beți și să vă veseliți până oiu sos! cu mănăreasa, să vie inima la loc și împăratului. Si s'a pornit cheful, mană — Doamne, s'a ținut zile și nopți d'a rândul, până ce copilul lui Dumnezeu, cu ajutorul tovarășului lui bun, biruind armăsarul într'arinat cu ochi de foc ce păzia la 'nchisoarea împărătesei robite, a săltat-o 'n sa și mi-a adus-o 'ntr'un suflet la curtea ei d'odinioară. Și dintr'asta s'a fost pornit altă petrecere și altă veselie.

După câțeva vreme, vrând soția și socrii, să meargă să vadă neamurile și averile mirelui, au pornit ei în călești, trase de cai albi, sirepi, cu *hantăe* numai de aur.

Și, venindu-și în ori copilul lui Dumnezeu se gândia ce'or zice ei, când or vedea *busdeuca* jitarului, pe părinții și pe frații lui sărăcăcioși?...

Înainte de a fi pornit, l'a fost întrebat însă împăratul cu tot dinadinsul:

— De unde ești, din ce neam și cum te cheamă, fătu' meu? Se cade doar să aflu acuma, dacă n'am știut-o mai de vreme!

— Sunt din lumea largă și-mi zice copil al lui Dumnezeu! Atâta știu! M'a fost crescut un jitar: da' tatăl meu m'a luat de acolo și m'a dus, m'a lăsat să mă tot duc după noroc! Si tot se gândia, că s'or speria ei de sărăcie lucie, ce 'or vedea o,

când or ajunge la poarta țării, în satul mio și pierdut între dealuri.

Cum au ieșit din oraș, pe o parte și pe alta a drumului, căinii, din toată *haiștea* pământului par'adunați, lătrau a bucurie, slovnind în grai omenesc:

— Pe aici e stăpânirea lui Dumnezeu și a copilului lui. Să trăiască țânărul nostru mire împărătesc!

Câmpurile toate, d'o parte și d'alta, erau aroi pline cu cirezi de vaci și cu herghelii de cai.

— Ale cui sunt avuțiile astea? întrebau nuntașii.

— Ale lui Dumnezeu ș'ale copilului lui.

Cănele, vaca și calul, vestite de el, porniseră 'nainte și lătrând, mugind și nechezând, în toate părțile lumii, au fost adunați *haițele*, *cemetiile* și *preucile* nestărsite de căini, de vaci și de cai, vii și morți, de când hăul, ca să vadă pe copilul lui Dumnezeu, care, prin mlaștră largă, a dăruit viață celor sortiți să le fie lor împărați.

Ba calul mai găsise la sălașul zmeilor și biciul vrăjit, care, de plezniai din el, făcea palate și tot ce-ți doria sufletul. Și si îndemnă stăpânul să-l ia și să strângă cu el dintr'o troznitură palatul cu toate bogățiile, atârându-l apoi de oblan.

Ajuns la poarta țării, copilul lui Dumnezeu s'a dat jos din căleașcă și a intrat în curte.

Au ieșit speriați părinții și frații mai mari, cari stau toți clae peste grămadă la un loc, cu o puzderie de copii, așa cum li-a fost menit mă-sa.

Copilul lui Dumnezeu, îmbrățișându-i călduros, li-a zis:

— M'am întors plin cu de toate și... bogat putred.

Și și-au adus ei aminte de vornele zise la despărțire și s'au rușinat fuio.

Împăratul, văzând îmbrățișarea dioa-să, s'a ridicat mândru de unde sta:

— Cum, aci ne-ai adus?

— Și copilul lui Dumnezeu, luând biciul din șaua calului, care se apropiase nerăbdător de el, tot bătând din picior și spuindu-i ce să facă, a troznit din el zicând:

— Nu. Aci am zis, că'm fost crescut d'un jitar. Ținutul palaturilor mele se 'ntinde d'aci 'ncolo.

Și, când s'a uitat împăratul peste țărâna, a fost aproape să orbiască d'atâta strălucire.

Și după ce s'au săturat petrecând ei, în mijlocul unor minunății ne mai văzute, oaspeții s'au întors cu mirii 'n călești și, pocnind biciul, palaturile s'au strâns, rămânând numai ca o părere ca un vis pentru feciorii jitarului de cele ce au auzit și văzut și ei aveau.

Iar eu călare po sa vrăjii minunându-mă singur de cele ce a tot înștrat aci condeii, însăi povestea aceasta, pe care, din ce o citesc, din ce încep s'o crez și s'o 'nțeleg eu mai întâi.

M. LUNGIANU

CRITICA LITERARA

EUG. BOUREANUL : Reflecții și paradexe

(Ed. «Cartea noastră»)

În genul acesta atât de greu, în care au strălucit, La Rochefoucauld, Vauvenargues, Rivarol, Chamfort, Joubert, — în cea mai strălucită literatură modernă — este greu să excelezi fără a poseda o vastă cultură, o mare experiență a vieții o adâncă înțelegere a oamenilor.

Eugen Boureanu reușește să desprindă adevărul în raportul dintre lucruri și ne redă câteva „reflecții și paradexe” excelente :

— „Cea mai amară povară e aceea... a unei prietenii bănuitoare”.

— „Cel mai frumos ideal e... deplin înțelegere a realității”.

— „Gândurile sunt cerceșii pe cari învățămintele vieții le pun înaintea faptelor noastre”.

— „Raiul și iadul?... Nădejdea nepuțincoșilor și pedeapsa îndrăzneților!”

— „Mișelia e povara sufletelor slabe”.

— „Numai sufletele singuratice, știu să înțeleagă iubirea”.

— „Scriitorul are indoita datorie: de a arăta semenilor săi cât sunt de răi, pentru ca — trecându-i prin înțelegerea sufletului său — să-i facă să simtă... cât ar putea fi de buni”.

CEZAR PETRESCU :

Omul care și-a găsit umbra

Nuvele (Ed. Cartea Românească)

Cezar Petrescu trece drept un prozator — dintre cei mai buni — ai

generației de azi. Autorul nuvelor care poartă titlul primei din ele, își cunoaște limba și meșteșugul :

„Orașul se topea fantomatic. Clădirile fără contur pluteau ca fregatele năduci în brumele nordului. Trecătorii arătau chipuri nehotărâte și gelatinoase, asemeni spectrelor fotografiate în ședințele spiriteiste. Pe urmă numai trecu mici unul și...”

Sau :

S'ar fi zis că planeta s'a rătăcit într-un ținut interzis al spațiilor cu văzduhul înveninat, de unde până mâini nu va scăpa nimeni cu răsufare vie. Poate pământeni se și zăvorăseră în camere cu ferestrele vătuite, imbulziți în pivniți proteguiti cu aparate de scafandri, nădăjduind o salvare miraculoasă. Un bec clipi și muri. Pentru cine mai sună care na oare B sUšk Ualarmăviciu rnodlup clarma? Un semnal de vardist”.

În această atmosferă apare un bețiv, o lepădătură a societății, un om cu copii, care bea până la inconștiență, și-și bate poate, nevasta. Autorul ni-l descrie, în realismul lui repugnant, fără teamă. Dar acest *dedecus naturae* este martor al unor fapte urâte ale șefului unui partid politic, Ion Burdea-Niculesci, avocat sărac, având o femeie tânără, pe care a iubit-o, cu copil la mahlă — a jertfit totul ambiției ca să ajungă om mare. Este povestea multor oameni politici de la noi. Martorii mișeliei, prietenul din copilărie — deklasat și bețiv — nu l mai deranjează, femeia părăsită moare — la urmă se duce și copilul, fructul păcatului.

El însurat cu o femeie bogată, pe care n-o iubește și cu care trăește în separa-

ție continuă, moștenește, pe lângă reea avere a socrului și succesiunea șefia unui partid.

Merge spre casă, lângă un felinar de bețiv... în care ghicește pe prietenul copilăriei. De aci, asociația de idei, mușcarea, umbra teribilă de după mână a omului care a fost il ucide, distrat, pierde voința, numai e șeful altă dată. Urmărit de umbra trecutului de remușcare, se spânzură...

Cezar Petrescu descrie un caz de știință, care nu e aclimatizat la noi, îl descrie cu mult talent.

„Palace” este o bucată „mondenă”, mult umor și rânjet pentru lumea ac surerficială și bogată, care-și pierde vremea în această lume, în Palace-țasucase... „Sommel” este o viziune cabră, ce se termină cu un clasinat.

Cea mai luminoasă bucată este „Zertarea lui Toader Manzun”. Nefortă ordonanță, care cade victimă a unei domnului colonel și groazei că cumpărat țigări pentru un general care de armată, fără să le fi văzut Trenul plecase. Nenorocirea cătel „Lolice”, ce i se încredințează ca lucru de mare valoare, în timpul recreației la gară, are scârta Anei renine ce se crede părăsită de Wron Bietului soldat nu-i rămâne altă al nativă decât să-și ia câmpii... să de teze. Pierderea Lolicăi deschidea pe el în casa domnului colonel, infer pe pământ.

ION FOI

T e a t r u

TEATRUL ALHAMBRA

DESIRÉ de Sacha Guitry

O comedie scrisă frumos, scrisă cu spirit și tradusă liber și cu spirit.

În teatru, mai mult ca în literatură, fantezia e mai sensibil apreciată, căci se complinesc fantezia autorului cu fantezia actorului. Ne gândim numai la actorul de talent, care pătrunde rolul și înțelege adâncul piesei, nu la actorul care trivializează.

La fantezia lui Sacha Guitry, s'a adăugat eleganța și pitoreasca fantezie a lui Puiu Iancovescu. Și astfel, feciorul Desiré a apărut ca un personaj imersonant și hotărât să rămână în memoria spectatorilor.

Acțiunea piesei nu interesează, totul e dialogul, sprinten, ingenios și antrenant.

Desiré e fecior de casă. E dintr-o familie, în care și tatăl și bunicul au fost feciori.

Angajat în casa unei d-ne, care a fost

actriță, și are protector un ministru, Desiré își împlinește conștiincios datoria. Dar are o slăbiciune. E turburat de stăpâna sa, care și ea e tot așa de turburată de Desiré.

Vârtejul acestor turburări e tratat delicios de autor și e înfățișat cu talentul lui Iancovescu. Partenera rămâne mai în urmă. D-na Marieta Sadova se crispează parcă într'un fel de sfială și-și încremenește o clipă și gestul și vorba. Face impresia că așteaptă ceva, fără să răspundă, ori să-și afirme mișcarea. În orice caz nu e în tonul lui Iancovescu.

Piesa e desigur ușoară, dar e scântee-toare de vervă. Totuș sunt câteva momente cari rămân suspendate. De wildă, vrea stăruitoarea explicație a lui Desiré la început, că să înduplece pe patroană să-l angajeze. Apoi chiar din momentul angajării, s'a arătat vădit și insistent începutul turburării patroanei. Fiindcă Desiré și-a rovestit aventura cu fosta patroană, a ispitit curiozitatea și capri-

ciul fostei actrițe noua lui patroană Poete să fie o expilcație, dar ori prea s'a ispitit d-na, care la început pâruse că nu vrea să angajeze pe feciorul, despre care nu i se dăduse bună părere.

Mai târziu, momentele de obsesie sentimentală sunt foarte bine redată se leagă între ele, așa cu legătură rilor reciproce, între care sunt toate tanțările de corectitudine ale feciorului.

Feciorul creat de Iancovescu rămâne bine definit.

D-nele Liana Constantinescu și sora Annie și-au dat toate silințele să nu toneze în rolurile prea mici re carel interpretat (fotă în casă și bucătărie).

TEATRUL REGINA MA

Reprezintă un aspect al titlului „Juan” cu piesa destul de desigur „Anatol”.

B. CECROPI

IN STRAINĂTATE

CRIZA TEATRULUI FRANCEZ

ALEX. HODOS

Dela începuturile ei până astăzi, literatura dramatică franceză s'a consacrat, cu predilecție, analizei pe toate fețele a dragostei pătimase. Teatrul francez s'a străduit, vreme de trei veacuri, să descifreze, cu mijloacele cele mai variate, tainele veșnic nepătrunse ale inimii femeii. Pe nicio altă scenă din lume n'au apărut atâtea croine ale iubirii mistuitoare.

Ici, colo, câteva evadări din făgașul ispititor al acestei preocupări dominante. Excepțiile sunt ilustrate, la carecari intervale, de tragedia eroică a lui Corneille, de comedia de caracter a lui Molière, de satira politică a lui Beaumarchais și de câteva drame istorice, în cari Victor Hugo a încercat să se apropie de genul tumultuos al lui Shakespeare.

Dar încercarea școlii romantice, de a deschide alte orizonturi literaturii dramatice franceze, sfărâmând vechile tipare și punând la contribuție subiecte noi, se poate spune, că n'a izbutit. Bătălia lui *Ernani* a fost o biruință trecătoare. Teatrul francez a revenit curând pocăit pe întortochiatele căi ale amоруlui. Alex. Dumas-fiul ne-a dat pe *Doamna cu Camelii*, bolnăvicios amestec de jertfă și frivolitate, Henri Becque a scris *Pariziana*; un model de șiretenie și cochetație, iar George de Porto-Riche a reținat în *Indrăgostita* supremul paradox sentimental al femeii, care și înșală bărbatul fiindcă-l iubește prea mult...

Zarurile erau aruncate! Două generații de spectatori au stat sub farmecul acestei reinvieri a sensibilității glorificate altă dată de minunatul Jean Racine. Scena franceză s'a populat de eroine ale iubirii. Fiecare autor venea cu *Fedra* lui, subjugată și chinută de a ceeaș fierbere a simțurilor.

Așa s'a născut, cu tendințe dominante, acel fatimos „théâtre de l'amour”, teatrul dragostei, din care literatura dramatică franceză și-a făcut, până în preajma războiului din 1914, o desăvârșită, dar unică specialitate.

Sau înregistrat și în acest răstimp, ca și odinioară, unele tentative de emancipare, cari, ori n'au triumfat decât o clipă, ori s'au stins, izolate, în indiferența generală. Premiera lui *Cyrano de Bergerac* a lui Edmond Rostand, cu însuflețirea pe care Parisul n'o mai văzuse de pe vremea celei dintâi reprezentării a *Cidului*, a amăgit pe mulți dintre criticii vremei. (Trebuie să știți, că și criticii, adeseori, se păcălesc). Bucuri tuzuror a salutat acest succes răsunător ca o revenire fericită la drama romantică, exuberantă, eroică, străbătută de veră și impodobită cu pană. A fost o iluzie optică. După *Cyrano de Bergerac*, Edmond Rostand s'a coborât, din treaptă în treaptă, până la necontestatul eșec al lui *Cheanteclair*. Ier în ziua când facilitatea sa de versificare a găsit un imitator în d. M. Zamacois, cu piesă *BuJonii*, lumea a înțeles, că scurta carieră a neoromantismului se încheiase.

Un alt autor dramatic francez, stăpănit de idei cu totul diferite, d. Eugen Brieux, a încercat să scape din cercul vițios al genului la modă, confecționând așa numite drame sociale, prin cari și-a pus în gând să combată luxul, avorturile, sifilisul, și alte păcate ale societății moderne. Piesele sale, cum era de așteptat, n'au stărnit nici un interes literar, lipsind la alcătuirea lor un ingredient esențial: talentul.

Teatrul dragostei a rămas astfel stăpân pe situație. Literatura dramatică franceză, în cei din urmă douăzeci de ani, a evoluat neconținut în jurul aceluiaș subiect, răscolit până în cele mai intime măruntae. Problema sa de căpetenie a devenit aceea a relațiilor, mai mult sau mai puțin vinovate, dintre două sau trei persoane de sex diferit. Oscilând între osândirea și justificarea adulterului, teatrul francez a ajuns să se plimbe, fără șanse de scăpare, pe laturile de deosebite dimensiuni ale triumphiului conjugal.

Dar, triumphiul e o figură geometrică, ale cărei teoreme sunt limitate. Teorema principală se cheamă, după o tradițională poreclă didactică, puntea magarului. Orice autor dramatic francez, care trecea această probă decisivă putea să concureze la aplauzele Europei întregi, variind după fantezia sa personală artificiale de demonstrare ale cunoscuțelor concluzii adică: bărbatul + amantul = necesitățile sentimentale ale femeii...

Ultimii reprezentanți, și cei mai tipici, ai acestui teatru al dragostei, au fost d. Henry Bernstein și regretatul Henry Bataille, cel dintâi folosind o violență, care putea să pară răsfrângerea unei forțe reale, cel dealdoilea desfășurând un lirism verbal, care cuprindea adesea vibrația interioară a unei poezii adevărate. Eroinele acestor doi autori dramatici săvârșesc, sub imperiul slăbiciunii față de mascul, acte tot atât de necugete, ca și *Fedra* lui Racine. Într-o piesă a lui Henry Bernstein, o doamnă fură bani străini, ca să se îmbrace elegant, și să nu piardă iubirea soțului ei. (Bineînțeles, apreciindu se mobilul înduioșător al delictului, vinovată e iertată cu cele mai recunoscătoare îmbrățișări). În altă piesă, a lui Henry Bataille, o altă doamnă, ceva mai în vârstă, se lasă purtată de o dragoste vinovată pentru unul din tinerii prieteni ai fiului ei. Desnodământul e acelaș puțină pocăință și o mare cantitate de îngăduință finală. Racine era mai crud cu eroinele sale, fiindcă așa îi porunca mitologia!

Literatura dramatică franceză de după război și a încordat toate puterile pentru a ieși din tipicul aceluiaș formule, amenințate să se banalizizeze. Aci trebuie căutată origina crizei teatrului francez contemporan, care se află în căutarea unor țeluri noi, simțind precis primejdia inevitabilei sale anchilozări. Arta e pierdută în momentul când nu mai

are la îndemână decât o singură rețetă. Artistul nu-și mai merită numele din ceasul în care devine un meșteșugar. De la o vreme, la Paris, piesele de teatru nu se mai scriau, ci se croiau după măsură. Aceeăș păpușă umplută cu călți slujea de manechin tuturor. Se cerea, deci, un răzvrătit, care să răstoarne rânduiala comercială a atelierelor, să arunce pe fereastră manechinul, și să frământe cu mâinele lui puternice aluatul aspru al unor forme neîntâlnite încă.

Acest răzvrătit e dorit cu aprindere de toți. Până la ivirea lui, suntem abia în fața unor dibuiri de pași pe tărâmurile nesigure ale inovației. Unul dintre cei mai de curând veniți, d. Paul Raynal, a căutat să graveze într'un stil cutezător și frământat, tragedia *Eroului necunoscut*. D-l Jean Sarment s'a aventurat până la o revizuire a suferințelor nehotărâtului *Hamlet*. Inspirându-se din actualitate, d. Jean Giraudoux a schițat în *Siegfried* liniile imprecise ale înfrățirii dintre popoare. În *Dictatorul* său, d. Jules Romains s'a străduit să descifreze misterul personalității dominante. În sfârșit, ultimul mare succes parizian *Vient de paratre...* (A apărut!) a d-lui Ed. Bourdet, e o dramă din lumea scriitorilor, în care își găsește ecou durerosul capriciu al creației artistice.

Va răsări oare dintre aceștia marele deschizător de drumuri așteptat? Orice profesie ni se pare riscată. Teatrul francez se află astăzi la o răspântie. Cunoaște căile, pe cari s'a simțit nevoit să le părăsească, dar nu știe încă încotro să se îndrepte. Nu mai încape îndoiială, că va izbuti să îmbrace, în scurtă vreme, o haină proaspătă și strălucitoare. Inșuș această sfortare spre înnoire va rodi desigur, opere minunate, în cari vom regăsi incomparabilele însușiri de logică, de claritate și de ordine ale geniului francez.

aşa şi-aşa...

romanul istoric

se pare că încearcă să reînvieze...

După „Cărvunarii” d-lui Barnovschi (mai mult — povestire), „Craisorul” d-lui Rebreanu... Seria, probabil, va continua. Ni se şi vorbeşte despre un roman în legătură cu viaţa lui Tudor Vladimirescu.

o nedreptate strigătoare

este aceia făcută prin noua programă analitică a şcolilor secundare, marelui variatului şi inepizabilului Haşdeu, redus, după recomandările nu ştiu cărui membru din comisiune (pe care ne pare rău că nu-l putem identifica spre a-l demasca opiniei publice) la activitatea de filolog şi recomandat să se trateze, într-o singură lecţiune, împreună cu Al. Lambrior şi Aron Pumnul. Gestul e cu atât mai dureros cu cât se trece — cu nepăsare caracteristică — peste nepreţuitul autor al „Istoriei critice” şi cu cât se neglijează una dintre destul de actualele drame istorice româneşti. Nu ne îndoiim că Ministerul va reda marelui înaintaş locul pe care şi l-a cucerit, prin activitatea-i bogată şi valoroasă, în istoria scrisului nostru. Aceasta cu atât mai mult cu cât — în orice caz, despre o revizuire a acestei programe se poate vorbi.

un act de dreptate

este celălalt făcut, prin aceeaşi programă, prozatorului Gârleanu, recomandat spre a se studia în ultima clasă de liceu. Din nenorocire şi acestuia i s'a dat o singură lecţiune, iar ca tovarăşii de suferinţă, St. O. Iosif şi P. Cerna. Nu zău, aş vrea să asist şi eu la o lecţiune, făcută după metoda activă, cu lecturi, analize şi caracterizări, despre aceşti 3 scriitori odată. Nu de alta, dar trecerea absenţelor şi ascultarea, plus sfertul academic, fac tocmai bine 30". Rămân alte 30" — adică: 10 de fiecare. Se va recunoaşte: e un adevărat record care transformă pe profesori în sportivi şi pe scriitori în buline. Cazul se confirmă prin cel de mai sus.

dascălul în literatură

Se pare că a revenit epoca intrării dascălului în literatură. Astfel după „autenticele” regretatului Savin Constant, după „Coriolan Secundus” al d-lui Mihail Sorbul (reprezentat cam în acelaşi timp, cu „Sfântul Ambrozio” comedie streină cu aceeaşi materie), iată: schiţele d-lui Valeriu I. Grecu din „Falanga” şi „Ritmul vremii”, romanul d-lui I. Minulescu: „Corigent la limba română”, „Examenul de bacalaureat al d-lui J. Dongorozi iar, ca o ultimă încoronare, volumul anunţat: „Printre apostoli”, al d-lui Const. Kirişescu. S'ar zice: un omagiu adus corpului didactic. Desigur, dar un omagiu ironic adus unui anumit corp didactic — acelaia de până'n 1900.

LA LEAGĂNUL „SCRIITORILOR”

O nouă pepinieră de „scriitori” e şcoala: îmi dau seama atât de psihologia copilului care nu ştie cum să înţeleagă lucrurile, cât şi de aceea a profesorilor cari — din senin — se erijează în îndrumători, critici şi descoperitori de talente:

E şi aceasta o caracteristică a vremii, dar, mi se va concede, e o caracteristică şi tristă şi greşită.

Natural că nu sunt pentru înăbuşirea sufletului divin, chiar dacă el îşi face loc într-o psihologie infantilă. Cred, însă, că mai ales, de data aceasta, suntem obligaţi să fim serioşi şi să ne jucăm mai puţin cu calificările.

Nu neg că majoritatea scriitorilor — şi dela noi, şi de aiurea — au început să se manifeste încă depe băncile liceului. Cazul lui Stejar Ionescu ale căruia înscelări datează din 1910 (cl. III liceu) e concludent. Să mi se conceedă însă adevărul că veritabilele talente nu se lasă înăbuşite, că, mai curând sau mai târziu, îşi trimit contribuţii în patrimoniul sufletesc al societăţii omenesti...

De aici, — nu negaţiunea absolută, dar, în tot cazul, diminuarea rolului profesorului care va decreta numai dacă se pricepe, id est: dacă a mai avut ocaziunea şi posibilitatea să fie de folos prin astfel de prognoştiuri — şi numai, cu toată moderaţiunea...

Natural că vorbesc din proprie experienţă — şi de elev şi de profesor. Am în sertare atâtea încercări şi, printre ele, unele destul de isbutite. M'am ferit totdeauna însă să strig, în cele 4 colţuri, mentele impricinaţilor... Am preferat să par închis în faţa unora, sever, în a altora: să le găsesc unele erori şi să le cer corecturi, mici corecturi de formă...

Şi toate acestea numai pentru că mi-am dat perfect de bine seama — de ce mare rău poate face un profesor puţin chibzuit.

Am chiar cazuri recente: cariera de scriitor, mai ales la noi, e foarte puţin probabilă şi foarte puţin sigură. Elevul se vede pus în această situaţiune: să nu piardă din vedere cariera cealaltă — în vederea căruia bate drumul şcolii. Sau — de cele mai multe ori, lucrurile se petrec tocmai pe dos: din moment ce i s'a prezis o carieră literară — elevul se şi crede aranjat: începe să vie mai rar la şcoală, acolo să stea mai mult prin curte (în contemplaţie) sau, bazat pe ceea ce i s'a prezis, să nu-şi facă datoria.

Natural că sunt şi destule excepţii.

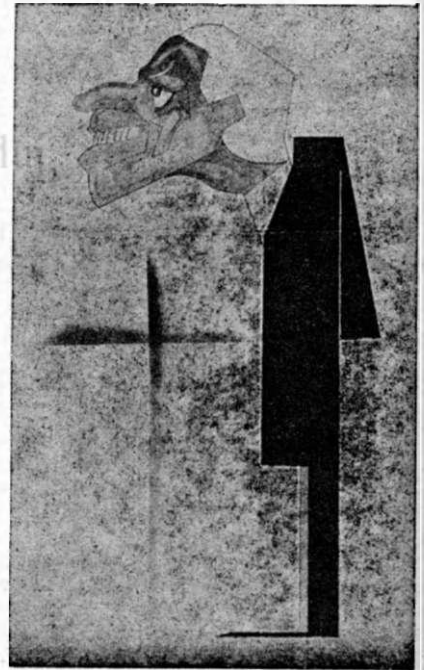
Cunosc însă cazuri precise care confirmă regula: cele mai multe. Şi mai ştiu ceva: că foarte mulţi dintre colaboratorii a numeroase perioade sunt recrutaţi (de fapt — se recrutează singuri depe băncile liceului de mijloc.

Ori — se ştie: cei mai mulţi dintre aceşti elevi-scriitori — pierd timpul degeaba, îndepărtându-se, în aceeaşi măsură, de adevăratul scop al sfertării lor liceale: cariera.

Nu de alta, dar nici la maşterea multora dintre aceştia muzele n'au binevoit să asiste...

PAUL I. PAPADOPOLOU

FIGURILE ACTUALITĂŢII

DR. PAULESCU

(Caricatură de Ion Sava)

EUGEN LOVINCESCU

literara

O seama de cuvinte

Intr'un roman al său, Jules Janin numea homarul „cardinal al mărei”.

Un critic îl întreabă:

— De ce ai botezat homarul, cardinal?

— Fiindcă e mare și roșu!

Bietul Janin își închipuia probabil că homarul se găsește gata fiert în mare.

Regele Henric al IV-lea, se știe, era un curtezan infocat.

La un bal al curței el văzu o fermecătoare fată, care eșea pentru prima oară în lume. Îi făcu numai decât cunoștință și o întreabă unde locuște.

— Sunt fiica maestrului de vânătoare al Majestății voastre, răspuse fata, și locuiesc în castelul dela Rambouillet.

— A! Castelul dela Rambouillet?!... Chiar săptămâna viitoare mă duc acolo! Vreau să vin în odaia d-tale; pe unde trebuie să merg ca să ajung la odaia d-tale?

— Pe la biserică, Majestate!

... Se zice că Henric al IV-lea n'a mai insistat în fața acestui răspuns.

Prin 1840 a apărut la Paris un roman al vicontelui d'Arincourt intitulat „Le Solitaire”. Deși lucrarea nu a fost apreciată de către criticii literari, romanul obținut mare succes de librărie și fu tradus în foarte multe limbi străine.

Ocupându-se de acest succes, criticul de Feletz scrisese un articol, pe care îl termină cu aceste cuvinte: „Le Solitaire a fost tradus în toate limbile afară de cea franceză”.

Prințul Poniatovski, președinte al Senatului, era mare amator de muzică.

Într-o zi avu ideea să scrie partitura unei opere, pe care o termină foarte repede și o trimise celebrului compozitor Auber ca să-și dea părerea. Auber nu răspuse la scrisoarea prințului. Poniatovski, se duse la Auber și îl întreabă:

— Ei, ce ai de spus despre lucrarea mea, scumpe confrate?

— Confrate, de ce confrate?!... Am fost oare ales de d-ta senator fără să știu?!...

— Lasă glumele și spune-mi părerea.

— Nu am nimic de spus: d-ta nu mă poți alege senator, eu nu te pot alege compozitor și eu n'am obiceiul să-mi spun părerea decât între confrăți!...

Un chior făcu într-o zi prinsoare cu un prieten al lui care avea vederea bună, că deși chior, el vede mult mai bine. Prietenul acceptă să facă prinsoarea.

— Pe 1000 de lei, spuse chiorul.

— Tiu prinsoarea! fu răspunsul.

— Dă-mi mia de lei că ai pierdut.

— Am pierdut?

— Sigur, eu deși chior dar văd mai mult: mă uit la tine și văd doi ochi și tu te uiți la mine și vezi numai unul!

bazar

500.000 DOLARI PENTRU O APRECIERE GREȘITA...

Un interesant proces artistic, se judecă în momentul de față la New-York. E vorba de acțiunea intentată de d-na André Hahn, posesoarea unui portret de da Vinci, intitulat „La belle Ferronière”, împotriva lui Sir Joseph Duveen, cunoscut neguțător de obiecte de artă, care, afirmând că numitul portret ar fi o copie și nu un original, și făcut pe proprietara lui să piardă 500.000 dolari. În adevăr aceasta era pe cale să vândă portretul în schimbul sumei de mai sus unui mare muzeu american, când aprecierea lui Sir Duveen, publicată la acea epocă în ziarele americane făcu să se suspende orice tratative. De atunci au trecut șapte ani și zeci de experți s-au perindat prin fața faimosului portret, — original sau copie, — fără a se pronunța definitiv.

În timpul procesului actual s'a descoperit că nici cealaltă pânză cu același titlu, care se găsește la „Louvre” din Paris nu e opera originală a lui Da Vinci, cum s'a crezut multă vreme și cum afirmau chiar cataloagele marelui muzeu francez. Lucrul a fost confirmat chiar de curatorul picturilor din Louvre, d. Gaston Rouches, care a spus, că asta n'are nici o importanță: „portretul poate fi al lui Da Vinci, sau al unui elev de al său, important e că pictura e frumoasă și asta ajunge.”

Dar d-na Hahn se încăpățânează și susține că dacă portretul dela Luvru e o copie, acela care e în posesia sa e original.

Sir Joseph Duveen, pe de altă parte, a ținut o lungă demonstrație chiar în fața tribunalului unde a fost adusă pânza incriminată și a arătat pentru ce anume o consideră ca o copie. Cei mai încurcați sunt însă cei 12 oameni de afaceri, cari au fost aleși în juriu și cărora le incumbă greua sarcină de a se pronunța într-o chestie, care a intrigat pe nenumărați cunosători de artă din lumea întreagă timp de aproape opt ani. Și în timpul asta, din cadrul său aurit și emailat, „frumoasa Ferronière” cu ochii săi langaroși și catifelate privește desigur plictisită la toți acești domni atât de nedumeriți pe cari altădată cu un singur zâmbet i-ar fi convins, că chipul ei era o capodoperă a naturii iar cel care l-a copiat un geniu, fie că se numea Da Vinci sau altcumva.

caricatura zilei

MEȘTEȘUGARIII

Meșterul (citind gazeta). — Ca leneși! Dacă ași lucra după indicațiile lor, ași muri de foame... (Life)

JUCĂTORII

Prietenul. — Ce ai dragul meu, de ești așa plouat? Ai avut o zi rea la bursă?... Financiarul. — Teribilă! Inchipuește-ți amice: am pierdut 500.000 de franci, din care numai 2.000 erau ai mei. (Dimanche illustré)

EXPLICĂȚIE

Chelnerul. — Mă rog, d-nul a luat supă de pasăre, sau pasăre cu caise?

Clientul. — Nu mai știu ce, dar mirosea a gaz.

Chelnerul. — A da! știu: era pui cu legume, fiindcă supa de pasăre are gust de săpun. (Candide)

Pagini uitate

VAPORUL

FRAGMENT DIN „INSEMNARE
A CALATORIEI MELE FA-
CUTA IN ANUL 1824—1825—
1826”

Vaporul este o corabie care merge pe mare cu un meșteșug de foc, ce este în câmara corăbii, iar afară se vede numai un coș de fier, lung ca de 4 stânjini prin care ese fumul și doo roate mari de fier întocmai ca roatele dela mori ce umblă în apă, una de o parte afară din corabie, și alta de cealaltă parte, într'o osie de fier, care este mai naltă decât fața apii de șase palme, roatele intră în apă o parte și 3 părți rămân afară. Această osie cu roatele întorcându-se foarte iute gonește corabia atât de tare încât simpte trupul omului cum corabia sparge marea și roatele lasă în urmă doo coade de spumă lungi. Și cum or pune în cuptor un lemn mai mult să ducă toată corabia. Înăuntru unde este acel meșteșug, nu lasă pe nimeni să bage seama, dar după oareș ce băgare de seamă ce am putut face, este un cuptor zidit în câmara corăbii care are un coș de fier drept în sus prin care iase fumul; la spatele cuptoriului în potriva gurii, un alt coș de fier, care este scos din cuptor în spre mehanica ce au prin care ese căldură cu abureală, întocmai ca la cazanul care scoate rachiul, la care la fund îi arde focul și capacul strânge lacrimă de abureală: așa acel abur al coșului mișcă cea dintâi roată, unde sânt poate întreite decât la un ceasornic, și cea din urmă roată prin dinții ei, și prin dinții ce sânt pe osie de fier, sucește osia dimpreună cu roatele. Și căci aburul este care face cea dintâi mișcare a roati, de aceia când dau foc mai mult, prisosindu-să aburul, silește toate roatele și să cușremură toată corabia. Și bez acest meșteșug are și cataruri cu pânze, ca când este vântul spre locul unde va să meargă, întinde pânzele și mai slăbește iuțeala roatelor, împuținând focul. Dela Trieste și până la Venetia sânt 80 miluri, pe care le ia în 10 miluri, adică 20 de ceasuri; și pleacă tot deauna sau dela un loc, sau dela altul, după ce să aprind luminările. Când am mers dela Trieste la Venetia călătorind cu vaporul, am mers 8 miluri, iar când m'am întors, vrând să aflu și drumul ce face cele lante corabii, am intrat în corabie, dar mi-am blestemat ceasul, întru care am hotărât să am acea băgare de seamă, căci am călătorit până în Trieste 40 de ceasuri, și într'această toată vreme, nici am mâncat nici am dormit, ci numai am vărsat și am plâns ca un copil mic.

1826.

CONST. GOLESCU

BORTA VÂNTULUI

Era un om sărac-sărac și avea o mulțime de copii. Acu, era în vremea foametei și el a muncit o săptămână pe un căuș de grăunțe. Apoi s'o dus la rășniță cu ele. După ce le-o rășnit o eșit afară cu căușul cu făină și s'o pornit o furtună mare și i-o luat toată făina din căuș. Da el strașnic s'o mâniat. „Nu mă las eu așa cu una cu două...” și făcu un șumuiog de paie și pornește. Il întreabă un om: unde te duci cumetre?

— Mă duc să astup borta vântului, că mi-a luat făina din căuș.

— Da unde-i nimeri-o?

— Unde-o fi, acolo mă duc.

Mergând el loc depărtat, a ajuns pe Dumnezeu și pe Sf. Petru — care umblau pe pământ pe-atunci.

— Unde te duci, omule?

Da Dumnezeu i-o zis așa:

Omule nu te mai duce. N'ați o nucă, da până acasă să nu zici: „nucă deschide-te!”

Intorcându-se el înapoi o înopțat s'o ajuns la un om și s'o rugat să-l primească, să doarmă acolo peste noapte.

— De unde vii bade, în întreabă omul cela.

— Mă duceam s'astup borta vântului și am întâlnit un nebun pe drum și mi-a dat o nucă. Și-o zis, să nu zic: „Nucă deschide-te!” Ce-o mai fi și asta?

Femeia omului, vicleană. Ia o nucă în mână și zice: „Ia să-ți văd nuca!”

Și schimbă nuca omului. Și pe urmă se duce într'un ocol și zice:

— „Nucă, deschide-te!” Când o zis, atâtea vite ce-o eșit, oi, cai, miei, o bogăție întreagă, știi mata, putere dumnezească.

Omule se duce a doua zi acasă. „Nucă deschide-te!” Nuca de unde să se deschidă.

— Hai, bată-mi-l Dumnezeu de vânt, și pe moșneagul lua-l'ar dracu. Mă duc să astup borta vântului și să bat pe moșneag, de ce m'o violenit.

Ajunge iar pe Dumnezeu.

Da Dumnezeu — știi, putere dumnezească — aici era altfel la față... Nu l-a cunoscut.

— Unde te duci, bade?

— S'astup borta vântului și să ucid moșneagul, că ce m'o violenit.

— N'ați bade un măgar. Da să nu-i zici până acasă: „Măgar baligă-te!”

— N-oi zice.

Se'ntoarse el iar pela omul cela. Da omul cela îl ospătează și-i dă vin să bea și omul s'o chefuluit și-o adormit pe

lăiță. Dar era niște țigani în șatra colo, ș'aveau un măgar, și omul s'o și l'o cumpărat, și-o schimbat măgar.

Omule a doua zi se scoală, ia măgarul și se duce acasă și zice: „Măgar, bani! Măgarul de unde? El apucă drug și începe a dișela măgarul.

— Acu nu-l mai iert eu!

Se pornește să 'ntâlnească pe moșneag și să astupe borta vântului. Întreabă pe Dumnezeu.

— N'ați bade o cârje, dar să nu pân'acasă: „cârje încărjește-te!”

Ia cârja. Vine pela omul cela. Dar omul i-a dat și mai strașnic ospăț și s'o sfătuit că dac'ar vedea că-i mai și cârja, pe urmă să-l omoare, ca nu prepue, că el i-o luat-o. Acu zice omul femeii: „Măi femeie, noi hai cârja 'n zămnic și să închidem și să zicem: „cârje încărjește-te!”

Se viri. Cârja unde începe a bate și zdrobi.

— Bade, țiu om da și măgar și nu numai mă rog scoate-ne. Acu omul lăsat de i-o bătut și mai bine. O băgă măgarul, cârja și nuca și s'o pornit casă.

Așa s'o făcut de bogat acu, și ajuns veste până la împăratul. Atâția aur avea el, de-o semănat și a crescut grâul de aur. Acu împăratul o auzit că are un lan de aur, și-o trimis doi sufrași să-i dea sămânță, să semene și împăratul.

— Să-i spui împăratului că nu vreau să-i dau, să vedem ce mi-o face.

Împăratul când o auzit așa, strașnic s'o mâniat și o gătit oștirea să se duca cu război asupra lui. Împăratul era în frunte, știi mai mare. Ș-a venit până la ușa lui și-o strigat să ias' afară. Dar era îmbrăcat tot cu strae ca ale noștre, nu cu strae leșesti. El pune cârja suman și iese afară. Acu împăratul atâtea mii de oameni i-o fost rușine și gur lui să se ducă el acum cu unii se lupte.

A zis: omule, arată-ți tu întâi puterea!

— Bine, vino împărate. „Cârje încărjește-te la tot soldatul câte două și împăratul nouă!” Cârja cea dumnezească iască tot în cap băcăii. O înebunit și soldați și pe împăratul. S'o dus împăratul, și-o rămas în pace și-o trăit până la moarte. Să dea Dumnezeu să trăiască și omul meu așa!

MIHAIL EMINESCU

carti redate în extrase

RICHARD WAGNER (ZEUL MUZICII)

Richard Wagner, marele compozitor german și unul dintre cele mai autentice genii muzicale ale omenirii, a cărui operă magnifică a revoluționat muzica întreagă, a fost contestat și neînțeles până aproape de sfârșitul vieții sale. În extrasul de față, cititorii vor cunoaște sbuciumul și cariera aceluia care în lumea întreagă, a cucerit titlul de «Zeu al Muzicii».

RICHARD WAGNER

Trebuie să fi trăit în Germania ca să-ți dai seama de religiozitatea cu care sunt ascultate și interpretate în țara sa operele lui Richard Wagner. Teatrul, când se joacă *Tetralogia*, *Parsifal* sau *Lohengrin*, nu mai e un teatru, e un templu în care artiștii și spectatorii se împărtășesc din marele fior al artei.

Să vedem acum care a fost cariera aceluia care, în lumea întreagă, a cucerit titlul de „Zeu al Muzicii”.

Richard Wagner s'a născut la Leipzig, la 28 Mai 1813. Tatăl său, deși era funcționar la poliție, avea o deosebită atracție pentru teatru, iar mama sa s'a măritat, după moartea soțului ei, cu un actor anume Gyger.

Acesta s'a ocupat de educația tânărului Richard. La Dresda unde fu internat într-un pension, tânărul Richard a fost un elev foarte ciudat și capricios, iar la cincisprezece ani a compus o dramă *Lubald și Adelaida*, a cărei muzică începuse chiar s'o scrie.

Într-o seară, ducându-se la teatru auzi în *Fidello*, pe frumoasa artistă Wilhelmina Schoder. Această reprezentație a fost hotărâtoare pentru el și din ziua aceea s'a decis să se consacre numai artei muzicale și dramatice. Felul cum s'a avântat în artă a fost la început destul de neplăcut, deoarece socotea că

trebuie să bea, să joace cărți, într'un cuvânt să fie desfrănat.

În istoria vieții sale, maestrul însuși este indignat de această tinerețe urâtă și goală; mai târziu însă el se pasionează pentru o idee și compune un oratoriu cu privire la independența Poloniei. Pe urmă începe să călătorească. Se duce la Viena unde stă câteva timp, apoi la Praga unde compune o operă, *Nunta*, pe care a fost nevoit s'o distrugă în urma stăruințelor surorii sale.

Apoi scrie o altă operă *Zănele*. Fratele său Albert îi găsisse un post la Wartzburg unde a stat un an. Dorind însă să ocupe o funcție mai importantă și în concordanță cu aptitudinile sale, Wagner se duse în 1834 la Leipzig unde încercă în zadar să reprezinte opera sa *Zănele*.

Între timp îi se oferi postul de șef de orchestră la Magdeburg. Aici, în orașul acesta, făcu cunoștința frumoasei artiste Minna Planer, femeie cinstită cu care se logodi chiar. Perioada aceasta a logodnei sale a fost foarte aspră pentru el. Wagner, voia înainte de a se însura să aducă soției sale ca dar de nuntă, un succes muzical. Și el se bizuia foarte mult pe o operă a sa de o formă cam ciudată *Lieder Verbot*. Piesa aceasta bizară a căzut și compozitorul se văzu deodată hărțuit din toate părțile de creditorii săi. Polițele protestate se succedau una după alta și în perioada aceasta critică singura sa consolare a fost logodnica sa, frumoasa și blândă Minna.

Cu tot marele ei devotament, Wagner nu se hotări încă să se însoare și se duse la Berlin unde spera că-și va putea îmbunătăți situația.

Între timp, Minna Planer se afla la Königsberg unde avea un angajament. Acolo hotări el în cele din urmă, după cum scrie în memoriile sale, să asigure printr-o unire definitivă trainicia conducerii sale și tot astfel continuitatea progreselor sale artistice”.

Căsătoria lui cu Minna Planer a fost celebrată a 24 Noembrie 1838 în biserica

din Traugheim. Richard Wagner aducea în dar nevastei sale geniul său, un caracter deplorabil și o sumedenie de datorii. Pe deasupra era și nespus de gelos.

Căsătoria aceasta, după cum se poate vedea, nu se prezenta sub auspicii strălucite; deaceia a fost chiar foarte nenorocită, mai ales că cei doi soți nu erau de loc făcuți să se înțeleagă.

Minna n'a înțeles niciodată aspirațiile geniale ale soțului ei și suferea văzându-l atât de sărac în vreme ce el ar fi putut, în cazul că ar fi consimțit la anumite sacrificii, să nu cunoască grija zilei de mâine.

Trebuie să mărturisim că temerile soției sale erau foarte justificate, mai ales în 1848 când Wagner a început să se avânte în politică, cu pasiunea aceea specifică ce-l caracteriza. Pe vremea aceea era șef de orchestră la Opera din Dresda, post care într-o bună zi îl părăsește. Iată cu ce ocazie: La 14 Iunie 1848 rosti un discurs în care ataca societatea și cerea suprimarea capitaliștilor și aristocraților. Mai mult, împărți proclamațiuni revoluționare trupelor cari asediau Dresda, și fu o adevărată minune că n'a fost arestat și împușcat pe loc. Reuși să fugă în Elveția. Acelora cari îi întrebau de ce făcuse această nebunie, răspundea că vina era a lui Siegfried, — Siegfried, eroul romanului la care lucra pe atunci. Pentru el, Siegfried și Brunehilda înfățișau omenirea viitoare, timpurile noi cari trebuiau să vină în clipa când omenirea va fi scăpată de pacostea aurului.

Iată de ce luase parte la revoluție. Eleganții spectatori ai Operei, cari aplaudă azi cu mâinile lor înmănușate Siegfried-ul lui Wagner, nu hănuiesc, firește, teoriile revoluționare ce se ascund în libretul prolix al marelui compozitor.

Între timp Wagner își lăsase soția fără bani „în acest oraș blestemat” — Dresda — și se duse la Paris, cel mai prielnic loc, scria el, pentru dezvoltarea ideilor sale artistice.

În curând însă își pierdu iluziile, căci pretutindeni, nu întâmpină decât refuzuri și decepții; cunoscuseră foamea și suferința și era chinuit, gândind în ce sărăcie își lăsase soția la plecare. Mulțumită însă sprijinului prietenului său Liszt, care îi trimise discret 100 taleri, în numele unui admirator al lui Tannhäuser, putu să închirieze o vilă la Zürich. Odată instalat aici, se hotărî să-și aducă nevasta; ea veni, dar nici de data asta lucrurile n'au mers mai bine, astfel că Wagner se decise să plece din nou la Paris, unde spera să poată câștiga parale. Ajunse aici la începutul anului 1850 și șederea aceasta în Franța a fost una din perioadele cele mai grozave și dureroase ale carierei sale. În zadar se silea să reacționeze împotriva „muzicii de bălci” așa cum numea el muzica ce se juca atunci la Paris. Dar muzica pe care o disprețuia atâta avea succes atunci și opera sa Tannhäuser nu era de loc agreată. În culmea desperării Wagner se gândea chiar să-și curme zilele, când deodată a fost salvat de o femeie. Femeea aceasta era o tânără americană măritată cu un cârciumar bogat din Bordeaux: d. Laussot. Admiranța muzicală a acestei femei i-a fost cu atât mai plăcută cu cât ea îl invitase să stea câțva timp la Bordeaux, unde soțul și familia ei, s'ar fi simțit foarte fericiți să-l primească.

Wagner primi și acceptă în același timp, o rentă anuală de 3000 de franci pe care i-a oferit-o mama admiratoarei sale, d-na Taylor spre a-l ajuta până în ziua în care va putea trăi exclusiv din arta sa.

Se înțelege că burgheza Minna nu înțelegea deloc aceste raționamente; ea socoti suspectă și degradantă ospitalitatea oferită soțului ei de către prietenii săi din Bordeaux și procedă astfel încât reuși să facă pe Wagner să se certe cu familia Taylor, mai mult încă reuși să facă chiar ca Wagner să fie expulzat din Bordeaux cu ajutorul poliției. Bolnav, deprimat, nervos, maestrul se refugă la Zürich într-o vilă, pe malul lacului, unde Minna, știindu-l singur, se duse și ea.

Ajutat de câțiva prieteni, Wagner începu să-și regăsească echilibrul, când deodată unul din foștii săi tovarăși de revoluție dela Dresda, îi făcu cunoștință cu o tânără pereche care izbuti încăodată să-i turbure viața. Noul scene de gelozie din partea Minnei, cu atât mai mult cu cât Wagner începu să-și mobilizeze luxos villa sa din Zürich.

E drept că comenzile deveneau acum tot mai dese, iar Wagner se pusese pe lucru cu o rară frenezie.

„Nimic nu mă mai poate reține acum, scrie el; să compun sau să mor, aceasta este singura mea rațiune pe pământ”.

În Ianuarie 1854, schițase *Aurul Rinului* și *Nibelungi*, deci totul mergea

strună; dar gelozia și răutatea vechiau: gurile rele din Zürich ațâtară din nou pe Minna împotriva soțului ei muștrând-o pentru complezența ei față de soții Wesendock, cari oferiseră lui Wagner o vilă frumoasă pe malul lacului. Trebuie să spunem că în această vilă compozitorul, îmbătat și fermecat de priveștița ce-l înconjură a compus frumoasa-i operă *Tristan*. N'a putut s'o termine, căci Minna venise din nou să facă scene de gelozie, la protecția soțului ei, forțându-l pe acesta să părăsească încăodată o vilă unde lucrase cu atâta râvnă și spor.

Și iată că peregrinările încep din nou. Wagner, fără casă, fără prieteni, își târâște existența-i goală dela Viena la Lucerna și dela Lucerna la Paris. Spre a face față acestor deplasări costisitoare, cedează pentru 24.000 franci, toate drepturile sale pentru ciclul *Nibelungilor*. Starea sa morală e tristă, căci iată ce scrie: „Atâta timp cât lucrez, îmi creez iluzii, dar de îndată ce mă odihnesc, iluzia se împrăștie și atunci sunt nenorocit...”

E drept că pentru a motiva această deplorabilă stare de spirit, nu trebuie să uităm că Tannhäuser căzuse la Paris și că între timp Wagner făcuse cunoștință cu filozofului Schopenhauer ale cărui teorii deprimante nu erau de loc făcute ca să încurajeze pe un om cu moralul atât de jos.

„În luna Martie 1864, Wagner părea pierdut, ne spune d. Barthou în minutul său studiu despre îndrăgostirile marelui compozitor. Trecând pe la München, maestrul zărește într-o vitrină portretul noului rege al Bavariei, Ludovic al II-lea și numaidecât îi trecu prin minte să ceară o audiență acestui suveran, care era tocmai unul din cei mai fervenți admiratori ai săi. Compozitorul îi expuse situația sa deplorabilă și regele, numai decât, îi dădu bani ca să-și plătească creditorii și o casă în apropierea castelului său dela Berg”.

„Înflăcărată, declarase că ar voi să

Acest suveran înzestrat cu o imagina-

transforme într'un „vis divin” această existență de aventuri și de suferință, care i-a povestit-o Wagner, dar nu reuși decât pe jumătate. După două luni singurătate în Bavaria, Wagner se părăsi. Nici nu mai avea măcar satisfacția de a-și chema nefericita soție, Minna care între timp murise. În aceste condiții de despotație sufletești Wagner primi silăstria sa vizită unui tânăr, Hans Bülow, care veni să-l vadă, însoțit de soția sa Cosima, fiica lui Liszt.

O mare simpatie intelectuală se clară numai decât între Cosima și Wagner, simpatie care, înfruntând toate obstacolele, trebui să se sfârșească prin căsătorie, sârmanul Hans de Bülow ce simți să se sacrifice pentru maestrul și să ceară divorțul.

Noul soți s'au instalat la Beyreuth unde începu o viață nouă pentru Wagner. Sub inspirația Cosimei, care era femeie foarte pricepută în afaceri, el creat și a exploatat vestitul teatru particular pe care-l visase de atâta am de vreme. Reprezentarea lui *Parsifal* în 1882, înseamnă apoteoza maestrului. Reușise, era fericit și, conform obiceiului arab, nu-i mai rămânea decât să moră.

Peste un an la Veneția, Wagner dădea sufletul în brațele aceleia care fusese într'adevăr soția sa în sensul cel mai larg al cuvântului, ea fiind în acel timp colaboratoarea și sfătuitoarea sa. Geniul muzical al lui Richard Wagner nu este discutabil; ceea ce este discutabil însă, este valoarea libretelor sale dar el însuși nu le-a dat importanța pe care unii din admiratorii săi au vrut să le-o atribuie.

Una din elevele sale povestește că după serbările din 1876, la Beyreuth, în vreme ce urmărea cu atenție o scenă din *Nibelungilor*, o mână o apucă de braț și Wagner îi zise pe un ton oarecum răstit:

— Decât să urmărești textul ai face mai bine să ascuți muzica.

Așa și noi, ar trebui să ascultăm muzica lui Wagner măcar că, pe alocuri, ne pare nebuloasă.

